Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 7 ФЕВРАЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 17 (7363). ★ Мах 3 кеп.

Космосе—«Союз ТМ-2»

ТАСС хоам

Космически аре таххара программага хьежжа 1987 шера 6 феврале московски ханах 00 сахьатц 38 миноти яьлча Советски Союзе урагІдахийтад «Союз ТМ-2» яха космически кема, цу тІа я кема командир Советски Союза шозза Турпал, СССР летчик-космонавт полковник Романенко Юрий Викторовичи бортинженер Лавейкин Александр Ивановичи чувоагІа пилотируеми экипаж.

Никъ бара программагІа «Союз ТМ-2» яхача кема «Мир» — «Прогресс-27» яхача орбитальни комплексах дІахотта а цун борта тІа планах лаьрхІа дола Іилма-технически тохкамаши эксперименташи экипажо чакхъяха а лерхІ. Иштта никъ беча хана пилотируеми режиме «Союз ТМ» — яхача сере транспортни кема тохкамаш делга а эргадаьккха - тоадаьчун отработка елга а дІахо хьоргда.

Телеметрически информаце даннегІа «Союз ТМ-2» яхача кема бортови системаш лерттІа болх беш я.

Космонавташ Романенкои Лавейкини могашаьрша ба.

«Союз ТМ-2» яха кема «Мир» — «Прогресс-27» яхача орбитальни комплексах дІахотта лаьрхІад 8 феврале.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

5 феврале хиннача КПСС ЦК Политбюро заседане дийца а дийца могадьр правительствос къоастадаь парте XXVII съездеи КПСС ЦК январски Пленумеи решеней кІийлен тІа халкъа эша товараш арахецача производства, бытови гІулакх дара, общественни кхачан сферашка кооперативаш хьаяра де дезараш.

Заседане белгал ма даккхара, общественни кхачан продукцеца, бытови гІулакхашца, халкъа эшача товарашца баха нах бизза Іалашбара гІо деш хила еза кооперативаш, цу сферашта пачхаьалкхен предприятейи организацейи болх беш йола система тІа а кхеташ. Примерни уставашка хьежжа шоашка дІадахар юхаметтаоттадарен, ше шийна финансировани ярен кІийлен тІа болх а бергба, ший боахама балхах хьахинначоа йизза бехктокхаме а хургъя кооперативаш.

Кооперативашка дакъалацара пенсионераш, общественни производстве балха боаца кхыбола гражданаш, хІаьта иштта студенташ, дешархой юкъеоза лерхІ. Моттигера партийнии советскии органашка кооперативаш хьаяра, царга толаме болх байтара массе оагІорахьара гІо делга тІадиллад.

Политбюро заседане творчески союзий балха хьалаш тоадара долча дешага хьежар. Белгалдаьккхад, советски литературен искусствеи дІахо дегІаккхувларо, общества духовни вахарера цун гІулакх лакхдаро творчески союзашта хьалхашка бехктокхаме декхараш оттаду идейно - художественни оагІорахьара масса тайпарен жанрехен йола лоархІаме произведенеш хьакхоллара. КПСС ЦК-с СССР Министрий Совето из теркал а деш соцам тІанийцаб, цу тІа белгалдоах яздархой, кинематографистий, композиторий, театральни деятелий художникий союзашка кхы дІахо а хьинаре болх байтара, цу союзий материально-технически база чІоагІъяра, фусамаш, творчества цІенош хьалдара, хІаьта иштта издательски болх, литератураи искусстваи пропаганда эргаьяьккха тоадра де дезараш.

КПСС ЦК, Министрий Совета, ВЦСПС-ен ВЛКСМ ЦК-ен самодеятельни технически творчество дІахо дегІаккхувлара хьакъехьа соцам тІанийцаб. Цу тІа предприятешка, организацешка, культура дворецашкен цІеношкен, иштта кхыча городской районнии халкъа депутатий советий исполнительни комитетий кхыча учрежденешка технически клубаш хьае, уж оборудованеца, инструментацпа, материалашца Іалашъе лерхІ. ЙоагІйоагІача министерствашцен ведомствашцен тІадиллад клубашта финансировани ярен материально - технически Іалашо ярен порядок оттаелга, хІаьта иштта дикагІйола разработкаш хьаьраш совгІаташца белгалбоахилга. Самодеятельни творчества пропаганда елга чІоагІдара, хан-ханахьа смотраш, конкурсаш, техника образеций выставкаш чакхъяхара хьакъехьа де дезараш белгалдаьхад. Техника керттерча тайпай цу тайпара творчество дегІаккхувлара бехктокхаме йола керттера машиностроительни министерсташ белгалъяьхай. Цу балха координаци елга изобретенийи открытейи гІулакхашта йолча СССР Пачхьалкхен Комитета тІадиллад.

КПСС ЦК-ча партийни тІахьожама комитета 1986 шера баьча балха итогаш йийцай. Белгалдаьккхад, КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъяра, Центральни Комитета социально-экономически дегІаккхувлара керттера дешаш къестадара, партийнии пачхахьалкхени дисциплина, партийни вахаре ленински нормаш чІоагІъяра, негативни явленешца къовсам лоаттабара тІехьара тІахьожам КПК чІоагІбаьлга. КПК болх молга а бац. Политбюрос белгалдаьккхар, партийни тІахьожама органий лоархІамерча декхарех керттера дар да парте решенеш кхоачашъярга, цар тІахьожаме болх тоабарга, дика хьожалга Іалашдар. Партийни, пачхаьалкхен, боахама, общественни вахара ерригача участкашкара кадрай балха чІоагІа тІахьожам лоаттабелга оттаде деза. Принципиальни лоархІам болаш да нийса доацача хІамашца, бюрократизмаца, социализмаца ца товча кхыча гІулакхашца лоаттабу къовсам чІоагІбелга, КПСС Программои Уставои дІадехараш, коммунистически морала нормаш дорвелга, моллагІча кулгалхочунгара, хІара коммунистагара цІенхаштта дІадехар.

КПСС ЦК Политбюрос дийцар январски (1987 шера) КПСС ЦК Пленума решенеш кхоачашъяра хьакъехьара организаторски балха, партийни пачхаьалкхени вахар дІахо тоадара, хІаьта иштта халкъашта кхерамзле а машар а Іалашбара тІадерзалаь дола арахьара политически балха кхыдола дешаш.

«Союз «ТМ-2» яхача космически кема экипаж — кема командир СССР летчик - космонавт, Советски Союза шозза Турпал, полковник Романенко Юрий Викторович (аьрдехьа), бортинженер Лавейкин Александр Иванович. В. ЗАВЬЯЛОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Кема командир полковник РОМАНЕНКО Юрий Викторович

Советски Союза шозза Турпал, СССР летчик-космонавт Романенко Юрий Викторович ваьв 1944 шера 1-ча августе Оренбургски области Бузулукски района Колтубановски поселке.

1966 шера Черниговски Ленински комсомола цІерагІа летчикий лакхера военни авиационни училища чакхъяьккхача, из Военно-воздушний низашка летчик-инструктор волаш гІулакх деш хиннав.

Ю. В. Романенко 1965 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

Космонавтий отряде Юрий Викторович 1970 шера дІаийцав.

Ю. В. Романенко шозза хиннав космосе: Эггара хьалха 1977—1978 шерашка «Союз - 26» яхача кема тІен «Салют-6» яхача орбитальни станце тІен, шозлагІа — 1980 шера сентябре «Союз-38» яхача кема тІен «Салют-6» яхача станце тІен тохкамаш а экспериментащ а чакхйоахаш хиннача дунен халкъашта юкъерча советско - кубински экипажа командир а волаш.

1981 шера Юрий Викторовича керттера болх юкъагІа ца буташ Ю. А. Гагарина цІерагІа Военно-воздушни академи йистеяьккхар.

Бортинженер ЛАВЕЙКИН Александр Иванович

Лавейкин Александр Иванович ваьв 1951 шера 21 апреле Москве.

1974 шера Н. Э. Баумана цІерагІа Московски лакхера технически училища чакхъяьккхачул тІехьагІа конструкторски бюро болх баьб, хІаьта цига космически техника керда образецаш хьаеча а тохкамаш деча а дакъалоацаш хиннав. Технически грамотни а инициативни а специалист ше волга хьахьекхад.

А. И. Лавейкин — 1980 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

Космонавтий отряде Александр Иванович 1978 шера дІаийцав. Из «Союз ТМ» яхача кема тІен «Мир» яхача орбитальни станце тІен космически никъ бара кийчо еча йиззача курсах чакхваьннав.

Мишта кхоачашду декхараш?

НИЗ ДІАКХОАЧАР ДЕРГДА

ШийтталагІча пятилетка хьалхарча шера даьча балхий итогаш яьй оаха. Тха совхоза механизаторий низ дІакхаьчаб хьувкъам эсала боацаш ка бола ялат, доакъара культураш, шекара свеклаш, коартолаш хьалкхее.

Иштта, планагІа дохка доагІар 8300 тонн долаш, пачхаьалкхенна ялат дІаденнад 9145 тонн. Из хьокхам дукха лакхагІа хургбар тхона ма хетта хьажкІаш хьийкъа яларе. Томараш хьахулача хана этта йокъал чІоагІа Іаткъар царна. Цхьабакъда, ка бола ялат планагІа лаьрхІа хинначул шозза дукхагІа даккхен пачхаьалкхенна дІадален аьттув баьлар. Кхьча беса аьлча, цун чотах тІехкхоачашйир ялат дІадалара план.

Из толам баккха низ дІакхаьчар интенсивнии индустриальнии технологеш юкъе а йоалаяь, культураш хьалкхеярах, цар дІа ма деххара кхашкара балхаш чакхдахарах, механизаторий къахьегаь бригадни подрядагІа вІаштІехьбаккхарах.

Къаьстта хьинар айденна къахьийгад КПСС XXVII съезда делегата, парте обкома бюро члена, Социалистически Къахьегама Турпала Кодзоев Бахьаудина, Ленинеи Къахьегама ЦІеча Байракхен ши орден лелаеча Гелисханов Юсапа кулгалдеча звеноша.

Минеральнии органически удобренеех, гербицидех ма боагІара пайда а эцаш, интенсивни технологи телхаца еш шоай ханнахьен дикеи дерригa балхаш чакхдахарах цар звеноша планагІа яха йоагІарел дукха а дукхагІа хьажкІаш яьхай.

ЦІи хезача механизаторашта шоай гІулакхашна цІаькха а хьахьекхар шийна Іунал дарга хьежжа беркат хьалургдолаш лаьтта хилар, вочa хоаттама духьалъотта цун низ дІакхоачилга.

Хьинаре къахьийгар кхы йола культураш хьалкхеьчa механизатораша а. ПланагІа дІаяла йоагІараш 11300 тонн йолаш, шекара свеклаш пачхаьалкхенга еххай 12768 тонн. Толаме кхоачашъяьй коартолаш дІаялара план а.

Дизa долаш хьайбаш Іангара дахара мел эша доакъар Іалашдаьд тха совхозо. ХІара килограмм лораеш, дехашка лаьрххІа кийчдаьчул тІехьа мара хьаьш чу дІадехкац из хІанз. Укх деношка шурен дулхи дукхагІа даккха гІерташ къахьегаш ба хьайбаш леладераш.

ДІадахача шера хьайбаш леладераша лаьча балхий итогаш тхо раьза долаш я. ПланагІа дІадала доагІар 600 тонн долаш, пачхаьалкхенна дулх дІаденнад 720 тонн. ХІаьта шура еххай 2500 тонн, планагІа дІаяла езар 2450 тонн йолаш.

Из толам баккха низ дІакхаьчаб хьайбаш дика кхабарах, доярказпта, скотникашта юкъе шерра социалистически яхь яржаргйола хьалаш вІаштІехьдахара совхоза кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша йоакхо ярах.

Иштта, 1985 шера яьккхачунца нийсйича дІадахача шера хІара кхоабача Іаттагара 340 килограмм шура дукхагІа яьккхай доярказпа.

Ерригa тха фермаш подрядни хьисапе болх беш я. Шоай балхах доккхал деча болхлоша дикагІа къахьег, шоашта эшар тхогара дІадех, бехктокхам лакхбеннаб.

Социалистически яхьал низ болашагІа пхьаккха фактор яц. Цудухьа къаьстта теркам тІабахийтаб оаха ма йоагІара из вІаштІехьяккхара. Итт ди даьлча балха итогаш ю хІара ферме. Яхье хьалхле яьккхачоа дІалу ахчан премий а совгІат а. Цул тІехьагІа итогаш ю ерригача совхозе гІолла. Къаьстта дика къахьегарий сийна урагІа йохийт цІе вымпелаш, арахец «молнеш», сийлен Улгa тІа доахк цар сурташ.

Тахан хьайбай боахам лелабе эш говза, опыт йола нах. Керда технологеш юкъехкувл доахан леладеча. Цудухьа деша, керда хІамаш Іомаде тІахьех оаха хьайбаш леладераш.

Цул совгІа, хьалхалаттарий опыт Іомаю курсаш а хьайийллай фермашка. ЧІоагІа раьза а болаш Іомаду керда хІамаш № 2, № 3 йолча фермашка деша багІача доярказпа, скотникаша, Іаьсий леладераша. 40 саг за уж. Занятеш кІирагІа цхьа хул. Цар хьехархой ба фермa зооветеринарни специалисташ.

Хьайбай боахаме къахьегача наьха къаьстта йоакхо ю оаха. Царна лу доакъар, ялат, кІор, дахча, чуІе квартираш. Цудухьа хьайбаш леладерех цхьа саг а вац балхара дІавала уйла йолаш.

ДІадахача шера кхаши хьайбаши леладераша мел пайда баьб ховш йола итогаш яь яьннаяц. Хетаргахьа, цар совхоза баь цІена пайда цхьа миллион сомага дІакхача мегаш ба.

КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленумо эргалонехи парте политикахи тІанийцача соцам тІа аьннад:

«Пленумо белгалдоаккх, кадрай маьха, цар политически гражданскии позице хоадам беш йола критерий эргалонашцара, мохк социально-экономически дегІаухилга сихдара декхарашцара отношени, уж кхоачашдара дола реальни гІулакхаш хилар. Парте гІулакха тІа лакха бергба, хьал а доацаргба эргалонаш яра никъ могабеш хиларал совгІа; хІама эргадаккхара хьинаре, творчески юкъе дакъа лоаца. Юкъарча гІулакха беррига шоай низ дІалуш бола, толам баккха ховш бола болхлой».

Цу дешаша ма яххара къахьегаш хьабоагІа кхаш леладеш йолча колективай бригадираш Арчаков Султан-Гири, Евкуров Лахан, механизатораш Кодзоев Бахьаудин, Гелисханов Юсап, Измайлов Валерий, Полонкоев Муса, Газиков Махьмад, кхыбараш, доярказп З. Даурбекова, Хь. Дзаурова, П. Гайсанова, скотникаш І. Кодзоев, Д. Долгиев, кхы дукха болхлой.

Карарча шера керда толамаш даха лерхІаш ба тха совхоза къахьегамхой. Хьайбаш леладераша тІехкхоачашъяьй январь бетта шура яккхарен пачхаьалкхенга йохкарен планаш. Диза долаш хьайбаш Іангара доах. Тешаме лард еллай пятилетка шоллагІча шера планаш ханал хьалха кхоачашъяра.

Техника тоаеш, кхаш хьаьндеш, кхы тІа де деза балхаш деш боахк механизатораш. Ялат, шекара свеклаш, коартолаш, доакъара культураш дика хьувкъаяра шоай низ дІакхоачар деш ба уж.

Хь. БАТЫЖЕВ,
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза паркома секретарь.

ГІУЛАКХАШ ТОАЛУШ ДОАГІА

Январь беттара хьалхарча шин кІира лоацаелча санна йисаяр госприемка гІожача рамкашта юкъе яха Назранера Ахриев ГІапура цІерагІйола «Электроинструмент» завод. Госприемка цхьаккха дича а чакхъялийтацар укхаза хьаяь продукци. Ах бутт чакхбаьлча 12 процент мара лпар дика я аьнна потребителашка дІаяхьийтар.

ОарцагІбаьлар заводхой, сихха лаха болабелар дикал айергйола наькъаш. ТІаккха шортта меттахьа яла йолаелар «чарх». Госстандарто яххача тайпара вІашагІа а елла шоллагІча ах бетта укхазара дІаяхьийтай 12150 сверлилка (27 процент). 750 совгІа басар детта бак (29 процент), штукатурка еш йола дукха машинкаш, кхыйола продукци.

М. КАРАЕВ.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ГОСАГРОПРОМЕ

КХОАЧАМЕХ ДИКАГІА ПАЙДА ЭЦА

Нохч - ГІалгІай АССР агропрома заседани хиннай. Из хьайийллар республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, комитета председатела А. И. Воронина, 1986 шера Госагропромо даьча балхий итогех а пятилетка шоллагІча шера план кхоачашъяра декхарех а доклад йир агропромышленни комитета председатела заместитела У. М. Льянова. Пренешка къамаьлаш дир подведомственни объединеней, трестий, РАПО, колхозий, совхозий, предприятей кулгалхошеи специалисташеи.

Белгалдаьккхар эргалонаш яра, финансировани, планировани, боахама механизм тоаяра новаторски гІулакх леладеш парте дІахьош бола никъ пайдане болга гуш хилар. ДІадахача шера юртбоахама дукхагІча продукце тайпаш дохкара планаш кхоачашъяьй, хоалуш дукхагІа яьхай уж. Лакхъеннай къахьегама овсарле. Дикка кІезигденнад зенаш ду боахамаш. Республика агропрома индустре предприятей балха итогаш планагІа хила йоагІарел лакхагІа я. хІаьта алсамъяьннай баьцадаарийи сомийи консерваш, чакхъяьккханза йолча шурий продукци; дукхагІа кийчдаьд дулхи дулха продукташи, наха эшаш дола товараш. ТІехкхоачашъяьй юрта социальни сфера дегІайоалаяра, бытовой гІулакхаш дара, товараш дохкара заданеш.

Цунца цхьана белгалдаьккхар агропрома балха юкъе цІенхашттара кхоачамбоацараши просчеташи хилар, парте дІа ма деххара сиха чакхдаккхац эргалонаш елга. Хьайбай яр йоаккхача къаьстта дукхагІа а дохийташ, дукха рузкъа дІадохийт продукци йоаккхача. Сунженски, Грозненски, Шелковской, Ачхой - Мартановски районашка коа тІара оалхазараши хьайбаши тІерадувлаш хиларах дукха дулх дов, во вІаштІехьдаьккхад доахан дорстаделга.

Севообороташ эсала чакхйоах, лоха я лаьтта леладара культура. Цхьадолча боахамашка йоакхо яц генараш, шекара свеклаш, баьцадаараш хьалкхедара, цхьайолча доакъара культурех, фуна лаьрхІа йолча люцернах ма боагІара пайда эцац. ЦІенхашттара кхоачамбоацараш нийсдалийтад хиш дехкаш дола лаьтташ, минеральнии органически удобренеш, машинно - тракторнии автомобильнии паркаш лелаеча. Сихха юкъейоалаяц интенсивни технологи. Дезалий подряда юкъе къаьстта а йолаш, хозрасчет юкъейоалаяра экономически балха нийсъялийта формализм дІаьккхаяц.

Агропрома заседане къамаьл дир КПСС обкома шоллагІча секретара Д. Г. Завгаева. Цо гулбеннарий теркам тІаззар дукха ха йоацаш КПСС ЦК хиннача совещане М. С. Горбачева белгалъяьха проблемаш кхоачашъяра. Белгалдаьккхар КПСС ЦК январски Пленума решенеша дІа ма деххара эргалонаш еча керда хІамаш юкъехкувлилга, юртарча кадрай компетентность лакхъелга, шоай ханнахьа экономически уйлаш чуесса болаш уж хилар, юрта хьалъяь потенциал делаяр цІенхаштта тоаделга Іалашдар.

Агропрома ерригача службайи подразделенейи кулгалхошта тІадиллад балха стили методаши тоаяра геттара сиха де дезараш чакхдаха, пятилетка шоллагІча шера дерригача хьокхамий планаш кхоачашъелга Іалашдар.

Агропрома заседане дакъа лоацаш хилар Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов.

Іилма-технически прогресс сихъяреи производства культура лакхъяреи наькъагІа

Кердадар хьаллоацаш

— Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача денга шийтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъяра доккхий декхараш тІанийцад депо коллективо, — аьлар грозненски вагонни депо начальника Досова. — Мел эшачунца Іалашъяь дика производство я тха яр, хІаьта а таханарча хано дІадехачунга хьежача кхоачамбоацараш дукха да. Халахете а къаьнача ІаьлалагІа болх бе безам бараш а нийслу тха коллективе.

Оаха укх шера дукха болх баьб къаьнача хьисапе болх бе гІерта нах цехашта, бригадашта кертера дІабоахаш. Царна когаметта оттабаьб инициатива йола, нахагара доагІар хьадеха ховш бола, производство дика йовзаш бола коммунисташ. Балхах дика кхетачарна мара ховргдац нах толамаш даха оарцагІбаха, цар хьашташ дизза кхоачашде.

Депо халданза лакхъю наьха профессиональни говзал. Цу гІулакха лаьрххІа соахка вІашагІъехкар тайп-тайпара курсаш, мастерий школа. Городе Ростове машиннаькъа транспорта инженераш кийчбеча институте 85 саго шоай квалификаци лакхъяьй укх тІеххьарча шин шера.

ГІулакх иштта леладарах вІаштІехьдаьннад цхьайола прогрессивни технологически процессаш балха юкъейоалае. Цхьан дешаца аьлча, Іилма-технически прогресс сихъяра укх тІеххьарча цхьан шера даьр кІезига дац депо.

Иштта, 1986 шера технически гІулакхашта эшача шин яьна капитальни ремонт яь яьккхар. Белгалдаккха деза, болх юкъагІа а ца боаккхаш уж балхаш даьлга. Червленная-Узловая яхача моттиге, цистернаш чурен тІерен юларгйола промывочно-пропарочни станци хьалийр. Из чІоагІа лоархІам болаш йолга хьагойт укх масало: нагахьа санна хьалхагІа хиннача къаьнача станце низ 300 кубически метр мара хиннабеце, хІанзчуй 5000 кубически метр ба. Из фу яхилга да аьлча, мехкдаьтта чухинна цистернаш йиларга, цІенъярга дІайода ха шозза совгІа лоацъяьй. Къаьстта шоай творчески хьинар айдир соахка из станци хьалъеш депо рационализатораша. ДагадоххарагІа аьлча, производство эргаяьккха тоаяра, кулгашца ду балхаш ма хулла кІезигдара духхьал 1986 шера депо къахьегамхоша 150 рационализаторски предложени елар. Царех хьахинна экономически пайда 11,5 эзар сом ба. Цунца цхьана вІаштІехьдаьлар 36,7 тонн условни доагор, 27,5 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхое.

Укх шера вагоний оатхалаш юла шиъ машина болх бе йолаялийтай депо. Нагахьа санна хьалха мазутах, тайп-тайпарча машиндаьттаех оатхалаш цІенъяра ипташ, бІаьш балха кулгаш эшаш хиннадале, хІанз духхьал шин оператора кхоачашбу из болх.

Депо цехашка керда колесотокарни оала станокаш латт. Уж лаьрхІа я вагоний чархашта ремонтни балхаш дара. Уж оттаяь дукха ха яц.

— ХІара станока мах 150 эзар сом ба, — яхаш дувц Геннадий Николаевича. — Цудухьа боагІача тайпара царех пайда эцаш ца хилча предприятена доккха зе хила тарлу. Масала, дІабахача январь бетта цу тайпарча цхьан станоко болх бе саг воацаш кІира даьккхар сеца латташ. ХІаьта хинна зе 437 сом да.

Из хІама шин тайпара урок а хинна дІаэттар. Цо цІаькха а тешал дир хІара саго массехк смежни говзал караерзаелга мел лоархІам болаш да. ХІанз цу деша дукхагІа йоакхо е баьннаб укхаза.

Хьалхашка латтача декхарий лоархІам лакхбеш хІама да аттестаци елга. Цехий, участкай керте латтарашта аттестаци елга йистедаьннад. Цо хьахьекхар производствана доал де могаргдар малав, воацар малав.

Депо администраце, парткома, профсоюзни комитето хадданза болх бу производства эффективность лакхъяра тІаерзаяь таронаш лехаш, уж балха юкъейоалаяра мероприятеш белгалйоахаш.

КарагІдаьннараш кІезига деце а цхьабола кулгалхой керда техника производствана юкъейоалаяра бе боагІаш бола мах ца беш, ба, цудухьа технически прогресс кхоачаш ца еш юс. Моттигаш нийслу эггара кердагІа йола оборудовани хьаккхаьчачул тІехьагІа шийн ханнахьа дІа ца оттаеш, хІаьта дІаоттаяьчох а бизза пайда ца эцаш. Депо хІанз а 53 процент дола балхаш кулгашца деш да. ХІаьта из бахьанце балхара дІабувлараш а нийслу. Цох лаьца дуккхаза а дийцад совещанешка, партийни бюро, болхлой собранешка. Из кхоачамбоцпар дІадаккхара хаьдда оттаьй массехк мероприяти. Уж кхоачашъяра тІахьожам оаттабергбола комисси я депо вІашагІъелла.

— Тха партийни комитет ший болх эргабаьккха тоа а беш депо коллектива бехктокхам айбеши цунгара доагІаш дар хьадехаши я, хьалхарча даькъе кулгалхошкара, специалисташкара, цехий, участкай начальникашкара а дехаш, — яхаш дувц Досова.

Укх шера депо лаьрхІад бригадирий лоархІам айбе. Цу даькъе мероприятеш белгалъяьхай. Иштта, 1987 — 1990 шерага кхаччалца йолча юкъа керда техника балха юкъейоалаяра план оттаяьй.

— Вай массане а вахаре йоккха событи хинна дІаэттар КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленум, — яхаш дувц Геннадий Николаевича. — Къаьстта теркам тІаззар са цига КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яьча кІоарга чулоацам болча доклад. «Къаьнача наькъашца керда декхараш кхоачашдулургдац, тахан этта исторически масштаб йола декхараш хІаьта а», — аьлар цо Пленум чакхйоаллаш ше къамаьл деш.

ХІаране: кулгалхочо, болхлочо уйла е езаш дешаш да уж.

Грозненски вагонни депо гІулакххех дувцаш хилча хьоахаде деза дІабахача бетта цар даьхача толамех. Вагонашта ремонт яра план 117 процент кхоачашъяьй, къахьегама овсарле планал совгІа лакхъеннай 3,7 процент. Иштта дика да кхыдола технико-экономически хьокхамаш а.

Уж толамаш доахача къаьстта белгалбаьнна къахьегаш ба промывальщик Г. Месерпашаев, электросварщик Г. Насалиева, слесараш Епифанова, Буренков, Борисевич, Коротков, кхыбараш.

Депо къахьегача 1200 сагах. 854 саг коммунистически къахьегама ударник ва, из цІи лелаеш я 8 цех, 21 смена.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ГОСПРИЕМКА: ХАНО ДIАДЕХАР

МАССАНЕ ДЕ ДЕЗАР

Во продукци хьаяр, цIена болх ца бар рузкъен наьха къахьегами, материально - технически ресурсаш, вешта аьлча вай хьа мел кхелла хIама зехьа доаделга да. Из бахьан долаш вай республике дIадаха шу чакхдоаллаш торговле хьаIайра наха дIа ца эцаш дола 15 миллион сома маьха товараш, моттигерча промышленноста предприятешка — 800 эзар сома маьха. Цу тайпара хьал дар дукхача предприятешка, ведомствашка. Мичара ух пайдан доаца, наха дIа ца эца товараш, во продукци? Цу хаттара дола жоп чоалхане дац — вай воаш хьаду уж, паччахьалкхен стандарто дIадехарашка хьежжа уж доацилга хьалххе ховшше.

1986 шера Грозненски производственни швейни объединене ара мел хийцача товарех 12,1 процент дараш брак йолаш хилар. ХIаьта 1985 шера цу тайпара товараш 8,1 процент мара хиннадац. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене соахка 11,4 процент брак йола бытовой химе товараш хьадир, цул хьалхарча шера цхьа процент мара ца хиннача. Брак яра ший тайпара «рекорд» оттайир Грозненски экспериментально - механически заводо берий ловзаргаш арахецача. 90 процент вэ хилар продукци цхьа шу хьалха из вIалла ца хиннача.

Кхы дикагIа хьал дац кхачан товараш арахецача а.

Хлебопекарнии макароннии промышленносте маькхабулочнии макароннии дукха изделеш брак йолаш хул. Респотребсоюзе маькхабулочни изделеш брак йолаш арахецилга лахденнад, цу тайпара хьал да сомий-баьцадаарий консерваш, алкогольни доаца малараш арахецача. Кондитерски изделеш хьаеча брак 86.2 процентага дIакхаьчай, 1985 шера 20 процент мара ца хиннача машдаьтта хьадеча — 16,4 процентага. Дулх, субпродукташ, колбасни изделеш арахецача брак шозза дукхагIа хиннай.

Вайна гучча бесса, продукце дикал лакхъе езача вай предприятеша 1985 шераца нийсдича дукха а вогIа хьаьй из. Хала хет из деррига 1986 шера КПСС XXVII съездо белгалбаькхача наькъагIа вай халкъа боахам сихха дегIакхувла безача, КПСС ЦК-и правительстваи госприемка юкъейоалае, аьнна соцам тIанийцача хана нийсдалар.

Телевизора чу гIолла дукха ха йоацаш вайна бIаргадайра паччахьалкхен стандарто дIадехарашка хьежжа доацача доагорах етта цистернаш мел латтар Туапсе яхача станце. ХIаьта царна юкъе кIезига яцар «Грознефтеоргсинтез» яхача объединенена чуйоагIача заводий продукци а. Цу заводашка, халкъа эша товараш арахецача дукххача кхыча предприятешка госприемка юкъе мича йсалаьй — хIаьта а селлара дукха брак нийсъеннай цига.

Вай республикерча кхаь предприяте мара юкъейоалаьяц госприемка. Цул тIехьагIа гучадаьлар дукхагIа йолча изделешта дола технически документаци стандарташа дIадехарашка хьежжа доацилга, болхлошта аттестаци елга чакхдаькха доацилга, технически тIахьожама служба болх эсала вIаштIехьбаькхалга. 1986 шера цхьайтта бетта лакхерча категорех йола продукци арахецара план 86,6 процент мара кхсачашъяьяц республико. Цу даькъе ПОГНОС-е — 78,3 процент, биохимически заводе — 87 процент, радиотехнически — 44,3 процент. Вай лакхе доаладьча масалаша къаьгга тешал ду лакхерча категорех продукци арахецача де дезараш геттара а дукха долга.

Халкъа депутатий Советий, министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой керттера декхар да болхлошта, къахьегама коллективашта юкъе продукце дикал айяра лоархIам мел боккха ба дIахайтар, цар бехктокхам айбар, болх дика хьабарга хьежжа материальни безам совбаккхар.

Продукци дика хилийтар хьадийха Iе йиш яц предприятей кулгалхой. Цар цIенхашттa теркам тIабахийта беза хьачуяхьача бийдала дикал паччахьалкхен стандарташа дIа ма дехара хилийтара. ХIаьта дукхагIа йолча хана мичча бесса хинна а бийдал хиларах кхсачам бу дукхханахьа. Из тайпа хIама цIендаь дIадаккха деза.

Халкъбоахаме госприемка юкъейоалаеш латтача хана дика продукци арахецара новкъарле еш мел йола «готтига» моттигаш хьагучаяха еза, технически, технологически, моральни, материальни мероприятеш чакх а йоахаш, лакхъе еза продукце дикал.

Цу тайпара таронаш хIара предприяте йолаш я, эшар да брак ца хилийтара массава оарцагIвалар. ТIаккха из декхар кхоачашде вIаштIехьдаргда вай.

А. ИВАНОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель.

КХОАНА–АЭРОФЛОТА ДИ

ТКЪАМИЙ ГОВЗАЛ ЙОЛЧА НАХАХ

Ховш ма хиллара, Москва — пхе форда порт, цхьабакъда из нийса хургдац нагахьа санна цхьаькха цхьа океан дIа тIа ца техача — пхелагIа океан. Цун керттера «гавань» я Шереметьево яха аэропорт. Тахан Аэрофлота эмблема тIа латта кIай ткъамаш дола авиалайнераш дунен 97 мехка дIа-хьа ух. Дийнахьи буси бIаьш самолеташ тIа а эц дIа а йохийт Шереметьево аэропорто.

Шереметьеверча Аэрофлота дунен халкъашта юкъерча фецара сообщени центральни управленера кулгалду цу йоккхача дунен халкъашта юкъерча авиакомпане ерригача подразделенештен службаштен. Летнокомандни состава, инженерий бе лакха квалификаци эшаш йола хIанзара чоалхане техника я. ХIара шера бIаь гаргга зIамига саги йоIи деша отт Аэрофлота дунен халкъашта юкъерча фецарча линеш тIа бортпроводникашта юкхьанцара кийчо яра йолча курсашка.

XII пятилетке Аэрофлота хьалхашка латта декхараш докхий да — 580 миллион пассажир дIа-хьа вига лаьрхIад. Дунен халкъашта юкъе дIа-хьа кхухьача дерригача мовхьех 90 процент гаргга Шереметьево аэропортера кхухьаргда.

СУРТА ТIА: бортпроводникаш (аьрдехьара аьттехьа) В. Точилина, Н. Носкова, В. Галкин, З. Пименова рейсагIа бахалехьа хьалха.

В. ЯЦИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Урхен тIехьа—урхе

Атта урхе яцар пятилетка хьалхарча шера тхона хьалхашка оттаяьр. 13774 эзар сома маьха продукци арахеца езаш дар тхо. Цхьаккха шера а хиннайцар иззамо йоккха план. ХIаьта а тха низ хилар из тIехкхоачашъе. 14012 эзар сомага дIакхачийтар оаха из — планал 238 эзар сома дукхагIа (оаха тIанийцача социалистически декхараш тIа белгалдаьр — 100 эзар сом дар).

Шийтта пункт яр социалистически декхарех оаха кхоачашъе езаш. Уж шийтте а кхоачаш а яьй, цхьаяраш тIехкхоачаш а еш. Нормативно - цIена продукци арахецара план 103,6 процент кхоачашъяьй, лохбаьб продукцега дIабода мах, 115 процент кхоачашъяьй лакхехьарча сортагIа хьоар арахецара план.

Из декхар кхоачашдара оаха тхоай коллективе оарцагIъяьха таронаш дукха я. Ерригнех а дувцаргдац аз. Бакъда, керттерчох ца аьлча варгвац. Из да дирекци, партийни, профсоюзни организацеш нахагахьа дерзар, цар хьалаш довза гIертар. Цул тIехьагIа белггала тоадалар тха гIулакхаш, гучаьялар наьха творчески говзал, хьинар, чIоагIбала болабелар балхацара цар безам. Хьалха дIанхача шерашка аханега кхаччалца хувцалора тха коллектив, къаьстта халача участкашка. Соахка еррига 10 процент нах мара хувцабалаизар.

Творчески говзалах лаьца цхьа масал доаладергдар аз. Хьаьрахошта дика хов: хьоара сорташ къестаде мел хала да. Масала, шоллагIчох цхьоалагIдар дIакъоастаде. ТIаккха цхьоалагIча сорта чул дикагIдар къоастаде. ХIаьта цига а цхьа таро лехар хьалхагIа вIалла кулггозал яллац цох аьнна тхона хийттача слесара Мальсагов Идриса. ШоллагIа сорт долча хьоарах планал совгIа 5 процент лакхерча сортагIа дола хьоар хьакъастаргдолаш йола говзал юкъейинхьар цо технологически процессана.

Иштта тайп - тайпара эргалонаш юкъенхухьаш ах процент дукхагIа хилийтар болхлоша ялатах хьадоала хьоар (планагIа 75 процент мара ца хиннача, 75,5 процентага дIанхачийтар из).

Тхоай балха оаха юкъейнхьай подряд. ВорхI производственни бригада я тха предприяте. Уж ерригаш а иштта болх беш я. Цу гIулакхо айдир наьха хьинар, лакхдала доладелар цар алапеш. Хьалха ийдаьчул 30 сом алапи дукхагIа эц хIанз хIара болхлочо.

Башха столови я тха предприяте коа, медпункт, душевой я, хIаьта юрташка баха болхлой ший ханнахьа дIа-хьа кхувлаш транспорт я.

Лоацца аьлча, хьалха санна газеташ тIа болхлой эш тхона, яхаш хоамаш де дезаш дац тхо хIанз. Тхоай болхлой хьашташ кхоачашдара цIенхаштта теркам тIабахийтаб оаха. Цунга хьежжа чIоагIлуш йоагIа предприяте экономика а.

Хьинаре, овсаре къа миштa хьега деза, яхаш хьокхам тела нах хIара бетта дукхагIа хулаш боагIа массайолча производственни подразделенешка. Царех я хьалхара моттигаш яьха Iов йоаккхача цеха Берсанов Махьмаден хьоар доакхача цеха Султыгов Керамен кулгалду бригадаш, слесараш Галаев Жабраил, Боков Хизар, хьоар ловсар Яндиева Мовлатхан, дукха кхыбараш.

...ХIанз шоллагIа урхе якха доладеннад тхо. Хьалхарчул халагIа я из. Хьажал, укх цхьан цифрах а ховргда из: аз лакхе аьннача тайпара планагIа 1986 шера 13774 эзар сома маьха продукци арахеца езаш дар тхо. Укх шера хоадаль план 14800 эзар сом да — 1,026 эзар сома дукхагIа.

Керда гIа банкха, беррига низ оарцагIбанкха безаргба тха. Из хало оаха нахага дIа а кхайкаьй укх деноцка хиннача производственни собранешка, совещанешка. Кийча я коллектив пятилетка шоллагIа урхе якха. Из хьахьонх кердача шера хьалхарча деноша. Хьалхарча итт дийнахьа яьча итогаша хьахьекхар, ший декхар кхоачаш ца деш цхьаккха подразделени йоацилга. ХIанз дIайолаенна лакха темп ца йожийташ Октябра юбилейни шу чакхдоаккхаргда оаха.

М. ЕВЛОЕВ,
Назранерча мельзавода директор.

ШИРДАЬННАЧА ГIУЛАКХАШЦА—ЛИРА КЪОВСАМ

ДОАЦАЧУНГА СА МА ТУВСА

«Общество дегIаахара боарам лакхбар, коммунизм хьалъяр — из да сага сакхетам хадданза лакхбар, духовни дуне дIаьхий дар».

(КПСС ЦК XXVII съезда материалаш тIара).

Парте беча боккхача идеологически балха тIа лоархIаме моттиг дIалоац къахьегамхошта Iилма-атеистически кхетам балара дешаша. Хадданза из болх тоабелга дIадех империализма реакционни гIозараша динах пайда эца гIерташ леладечо. Дина националистически лостам а луш, СССР-е, социалистически мехкашка дахача къамашта юкъе цIур болла гIерт уж.

Социологически тохкамаш дича гучадоал вай мехка даьлах тешаш бараш кIезига боацилга. Масала, Нохч-ГIалгIайче даьлах теший шо, аьнна, хьаттача 29,2 процент болча наха аьннад, теш, шек хиннаб — 18,7 процент бола нах.

Цу факташа хьахьокх атеистически болх бара формаши методаши эргаяха езилга.

Нохч-ГIалгIайчене ший башхало йолаш ба ди, долче, цунга хьежжа хила деза бахача наха Iилма-атеистически кхетам лулга а.

Къулбаседа Кавказе ислама керттера башхало я мюридизм. XIX бIаьшере йолалуча хана хьахиннача цу лостама кIийле я суфизм — исламе VIII бIаьшерене хьахинна мистико-аскетически хьехам. Суфизмас йоах дала хьа мел кхеллачун юкъе керттервар саг ва. Из иштта долче, ше лаьтта йоаккхача хана далла гIулакх де, уйлашца цунца хила декхарийла ва саг, лаьттан тIа долчунца хийра а воалаш, еррига уйлаш далла тIа а ерзаеш. Царех цаI — далла гIулакх деш шокъ йоагIача дIакхоачилга, сакхетам «сийрда балга». Иштача психически хьале кхоачавара тайп-тайпара способаш я, тайп-тайпара тоабаш я ший «тIарикъат» долаш («тарикъ» Iарбий дош — никъ). ТIарикъата ший шейха-устаза цIи лелаю.

Революци хилалехьа хьалха Нохч-ГIалгIайчене даьржа ши тIарикъат мара дацар: накшбендийски (дIадоладаьд XIV бIаьшерене Бухаре Бахьауддина Накшбенде), кадирийски (цун устаз — Гилянера шейх Iабдулаль-Къадир). ТIехьарчох зикризма (зикар деш йола) секташ хьахиннай. Цун керттера обряд зикар да. XIX бIаьшере юкъекхаьчача хана нохчашкахьа зикр юкъедоаладаьр ва керда ваьнна шейх — Кишиев Кунта-Хьажа.

Социалистически хувцамаш деча шерашка дукха хIама эргадаьнна хувцаденнад нохчий а гIалгIай а къамий вахаре. Вай республике бахачарех дукхагIбараш тахан мукъа ба дина идеологех а цун обрядий влиянех а, диалектико - материалистически позицеш тIа латт уж. Цунца цхьана сатийна хила йиш йолаш а дац гIулакх, республике йолаш я вай лакхе цIи яьккхача шин тIарикъата мурдий тоабаш.

Атеистически кхетам луча хана эггара хьалха теркала е еза цар догматике йола башхалонаш. Зикризма белгалонаш укх тайпара я: тоабашта чубоагIа нах кIезига дийша а дукхагIча даькъе балха говзал йоацаш а ба. Укхазара хьайоагIа цар дина фанатизм, экстремизм, дина культех дола советски законодательство телхаделга. Практико хьахьокх дино яхар кхоачашдара мурдий тоабашта керте латтачарна юкъе кIезига бац зуламаш дарах лийца хинна нах, шоашта болча пайдана дина хьалхабаьнна лел шарлатанаш. Цу тайпара бола нах геттара ди кхайкабеш хул, цун обрядаш къаман гIулакхашца ювза а гIерташ. Цар говза пайда эц наьха сакхетам чу къаман а дина а дар вIашагIъийна хиларах, къаман обычеши традицеши бусалба дина обрядаши цIейиши цаIаш да, йоах.

Цар яхачох, боккхагIчар сий де, къаман культура лархIа ховргдац ди делабеча наха мара. Нохчийн гIалгIайн кхыча къамашта юкъе белгалбоахаш йола къаман обычеши традицеш дIа ца йоалийташ хьаллоаттаер бусалба ди, ислам да, йоах цар. Цудухьа, ислам, цун обрядаш халкъа «эггара дезагIдола» хIама долаш санна лерхI. Исламо яхар ца дер ший халкъах дIахаьда саг ва, яхаш дувц.

Мюридизме боккха лоархIам болаш я культ, дезалабытовой отношеней лаьха боарам ба укхаза. МоллагIа ди реакционни элементаш йолаш бале, культ къаьстта кхераме я, хIана аьлча дукх... нах юкъе а увзаш, цар корта бохабу цкъа санна дукххаза а чакхйоахача обрядаша.

Даьлах тешаш болча наха юкъе чIоагIа яьржа я «шейхий» культ. Цун тайп-тайпара формаш я. Царех цаI «дика нах» дIабехка боахача езача моттигашка зерате ахар. Цу тайпара моттигаш вай республике иттех я.

Практико, вахара бакъдолчо хьахьокх укхаза цар лаха хIама доацилга, из иллюзи йолга. Цамогаш хиннача наха цу моттигаша зе ца дой, цхьакиха а де новкъостал дац. Цхьайолча хана лорашка ца а болхаш, лазар кIоаргдолийт цар.

Саг йоалаяр, маьре яхар шариIата яххача бесса чакхдаккха гIерташ дукха къахьег мюридизма культа гIулакх деш болчар. Цох доала зе да кхалсаг IотоIаеш хилар: кхийна ялалехьа маьре ахийтар мехкарий удабар, низагIа кхалнах маьре ахийтар, дукха истий кхувлар. Цу ширдаьнначох доала идеологически зе доккха да. Цудухьа дувц дина керте латтараша шариIато дезал ираз долаш хулийт яхаш. ШариIата яххача бесса мах баь ца хилча, бераш «бIижалгIа» даьд, йоах. Цар яхачох, иштта дола бераш да-нана лоархIаш хургдац, эхь-эздел доацаш хургба, ший къаман гIулакхаш леладергдац. Иштта кхерам тIатувс даьлах тешараша, моллаша.

Бусалба IаьдалагIа дукха истий кхувла, кхенза бараш маьре ахийта йиш я. Кхалсаг ца лархIар, цун сий ца дар да из. Исламо кхалсагах визза саг лархIац, цун гIулакх — цIагIа ягIар, дино дIадеххача бесса бераш кхеделга.

ХIанз а дIадаьннадац вайна юкъера урдув даккхар. Из нийса да, ала, гIерташ ба динах тешараш. Цо гаргало вIашказ, дезала барт чIоагIбу, йоах цар. Из къаман традици яц, вай социалистически хьалашка ца товш йола патриархальни-родовой Iаьдалах ширдаьнна юхедисар да.

Айхха бувзам ба националлизман дина юхедисараштен юкъе. Дина идеологи йолча националистически тенденцеш йоацаш хилац, къамашта юкъе барт тоабара зе ду. Из да укхаза эггара кхерамегIдар.

Иштта башхалонаш гучайоал Нохч-ГIалгIайчене йолча мюридизма культе а цун идеологе а. Дина Iазапах нах мукъабоахилга цхьан дийнахьа дулургдолаш хIама дац. Цхьабакъда, социализма хьалашка де йиш йолаш а динза даргдоацаш а хIама да. Къахьегамхошта атеистически кхетам балара республике хоадам болла система хьахиннай. Амма вахар цхьан моттиге латтац, кердача социальни хьалашка мюридизмо керда формаши методаши лех. Цудухьа парте областной организаце атеистически болх тоабара керда наькъаш а лех. Керттердар да доацачунга са ца а тувсаш, вахар ше ма дарра бIаргагуш, из кхы а тоадара къахьега кийча вола саг хьалкхевелга.

Д. МЕЖИДОВ,
ЧИГУ Iилман-атеизма кафедра заведующи, философски Iилмай кандидат.

БIАРГАШ ДIАКЪАЙЛАЧА ДАЛАЦ ГIУЛАКХ

«Социалистически паччахьалкхен лоархIаме функци — къа ца хьегаш деча пайдащцара къовсам. Тахан мукIарал де деза вай тIахьожам мелбалийтара цхьадолча кхы бахьанаш хилара а, бокъонца хо а луш ший доалахьенна тIаккхуваш, общественни хьашташ тесса лаладеш болча наьха группаш белгальяьнна хилара.

Къахьегамхоша нийса увттаду цу тайпара явленеш дIаяхара хьакъехьара дош. Центральни Комитето дизза хьаллоац уж дIадехараш».

(КПСС XXVII съезда материалаш тIара).

ШОВЗТКЪА шу хинна Iац Энгиноев Кате юрта боахаме болх бу. Царех дукхагIйола ха хьалха хиннача «Ингушский», хIанз йолча «Малгобекский» а совхозашка къаххьгаш льыкхай цо. Кати скотник ва. Орденаши медалаши цунна тийнна еце а, дика къахьегаш хьавоагIа. Из иштта долга хьахьонкхаш я цунна тийнна сийлен грамоташ. Уж кIезига а яц. ХIаьта ма дарра аьлча, моттийта, наха бIаргадайта хIанзалца ког баькхабац Кате. Фуд со белгалвакхха аз даьр, аьнна хеташ ва из ше хоаставеш дош аьлча.

Цхьабакъда, ший бехках цхьа хьайба меца е хий ца моладеш дитадац. Вахара дукхагIйола ха фермашка лькхай. Сецца гIетте, бийса юкъеяххалца болх баьб, цул тIехьагIа юрта йистера вале гIаш цIанхав, нагахьа ферме бийса якхка езаш моттиг ца нийсъелча. Цкъа дагадехадац машинаца чувигача бакъахьа дацар-хьогI со, аьнна. КIаьдвенна хургва-кх из, машинаца чувигача бакъахьа вар-кх из, цкъа аьнна дац хьакимаша а. ХIаьта, ма дарра аьлча, цунна гIулакх де безам-эттача а цун коа машина дIатIагIоргьяц, хотта баьлча, из вахача та тIа машина а йита, улицагIара никъ во ба, гIаш мара дIавохалургвоацаш. Асфальта тIа машин а йита, улицагIа гаьнна Iочудахар тхо а. Кати цIагIа вацар.

— ХIама а дна, балха юхаваха хIанз араваьннав,— аьлар цун сесага Маккас. ШIх хур дир тхо Iоховшаде, гIулакх де гIерташ.

Катен Маккен пхи бер да. ВоккхагIвола воI — Бек-Хан эскаре гIулакх а дь цIаьснав, цун когаметта дIаотта вахав Марзбик. ЗIамагIдола кхо бер школе дешаш да.

Макка балха я Малгобекски горисполкома ПУЖКХ-а. Цо мишта къахьег хьахьокхаш я цунна тийнна дукха а сийлен грамоташ, ЭнгиноевгIар дезалхой а белгалбаьхаб. МаIа бераш спорт дукха езаш да. Масала, Бек-Хана езача атлетиках цкъа санна массехказа призови моттигаш яьхай районе хиннача яхьашка. Малгобекски горисполкомо цунна тийнна грамоташ я цIагIа. Юрта бахача наха во хIама ала йиш йолаш бац из дезал.

ХIаьта миштад цар вахар?

— Мишта да аргда аз шуга, — йоах Маккас, — шоана гур да-кх.

Гуш дар дикагIа хила йиш йолаш а хилча бакъахьа долаш а дар. ЭгIа-магIа дагIа кирпишкий лакха цIенош бIаргадайча, лохагIа, баьдегIа хет цхьан хана зIарех хьалдаь ЭнгиноевгIар цIа. Цхьанне чура вокха чу воалача шин цIагIа вах ворхI саг. ЦIа а чура че а бIаргаяйча, тIом чакхбаьнна хьалхара шераш дагадох. Кхыметтел цIагIа уйнашта Iотехар а ардакх яц, топпара кIийлен тIа IотIадилла тоьль да...

— Ден а бус а удаш лелаше тхоай ковнага хьажа кхоадаьдац тхо, — яхаш бехказа яла гIерт фусамнана.

ХIанз-м бераш а докхха хиннадар, йоах цо. Хьаьца гIишлон материалаш ядаре, цIенош а хьалдергдар.

Маккае дийцар тхона кирпиши, ардакх, кхыдар лехаш дукха лийннай со, яхаш. ЦIен даьх бехк боах, наха мо миччахьара хьаяхьац, шийна доагIар хьадеха эхь хет, яхаш.

Наха-м кора ма йоагIа уж а цIеношка оттае поартал а.

Юртсовета, совхоза кулгалкой хиннабий уш болча цIагIа? Хиннабац, цамогаш а хинна Кати цIагIа виса моттиг ца хилча. Цу хана саг вайте хоатт Кати балха ара маца варгва. Кхыметтел шоай депутат а вовзац Маккийна. Кхадж тессабар оаха, йоах, хержар мала вар дага-м дагIац. ЭнгиноевгIар цIагIа хиннабац цар бераш деша дагIача школера хьехархой а. Хьадха е тIехьа всеобуча чотагIа нийца цхьа барзкъа тIадийхадац материальни гIо чIоагIа эшаш долча берашта. Акхарга дакъа хьа ца кхаччал, чIоагIагIа гIо эшар мала хиннав-хьогI укхаза, аьле хет цар цIагIара таро бIаргаяйча.

Дукха ба Долакоа общественни производстве дакъа ца лоацараш. Уж кхо бIаь саг гаргга ва. ХIаьта а къахьегац аьнна кIалдиса хIама дац цар. Царех хIаране пайда эц хьаьнала болх беча наха хьакхеллача рузкъах. Малаш ба уж?

Даим Советий бIарга кIал хила деза къахьегама боараман потреблене боарамаи тIахьожам лоаттабара дешаш. Из деш яц Пседахски юртсовета исполком, депуташ. Социальни нийсхо хилар Iалашдар шоай декхар да, аьнна хеташ бац уж. Цох лаьца юрта Совето даьчох хьахьокха цхьа протокол хилансар (исполкома председатель — М. Эскиева, бехктохаме секретарь — М. Ватыжева). Хац е нийсагIа аьлча ха безам а бац юртара нах мишта бах, царна мичахьара пайда хьатIаух, рузкъа мишта гулдаьд. Даггара тохавелча а юрта бахача наха цхьанне цIи якхханзар ше ца даьр дуаш вах из, аьна. Пседахски юрта Совето ер ма дий ала йиш йолаш хIама дац къахьегаш боахкача наьха сий лакхдара, харцахьарча наькъа тIа баьннараш юхатохара.

УКХАЗА цхьаннахьа хинна Iац цу тайпара хIама. Хьазцаргъя вай Долакоана юхе улла Инаркъе. Цу шинна юрта цхьа совхоз я — «Малгобекский». Къахьегача сага де доаггIача бесса сий ца деш, социальни нийсхо хилар укхаза а Iалаш ца делга хьахьокхаш дукха масалаш кхувла йиш я Инаркъе а кIезига бац мичча бесса даькхя а, шоай цIен хIама хьалхадакха гIертараш.

Вай мехка лаьтта цхьанне доалахьа а дац, паччахьалкхен юкъара рузкъа да. Халкъа депутатий Советаш декхарийла я дага мел дехача из дIа-юха а ца декъаш лораде, общественни лаьттах дола законодательство телхадечарца лира къовсам лоаттабе. Из деш яц Инаркъера юрта Совет. Моттигерча Iаьдала тIахьожам боацаш битача наха 31 участок, цхьаннега а ца хоаташ, дIалаьцай.

Цхьаккха бокъо а план а йоацаш юрта хьалдеш латт дукха цIенош. Ховш дац материалаш, царех дIаухийта ахча мичара ух. Дукха ахча дIаухийтаиш цIенош хьалдераш ба юрта а республике а болх беш боаца нах. Уж ба А. Б. Хамхоев, Я. У. Хамчиев, Б. А. Дзагиев, кхыбараш.

Цхьан хана дай хиннад яхаш, дIалийца дукха лаьтташ дада хIанз Инаркъе. Царех цхьабола «дай» кхыметтел Нохч-ГIалгIайчене а боацаш, республикал араьха бах.

КIезига бац городашка квартирашка а бахаш, цу кхашкара хьувкъам чуйибераш а. Масала, город Малгобеке квартираш а йолаш бахаш ба З. С. Картоев, С. З. Картоев, А. П. Бекбузаров, кхыбараш. Цхьабакъда, юртара ковнащ а дIахеца дагабац уж. ХIаьта цар бешамаш а шозза дукхагIа хIана яц, аьнна йоккха я юрта бахача наха оттаьча нормагIа йоагIачул.

Лаьтта кхом ца беш леладелга хьахьокхаш дола цхьаькха масал доаладергда. Цхьаболчар шоай коарча бешамех тоъам а ца беш, юрта гонахьа дада лаьттащ а хьалийцад. Иштта дIалаьца 15 гектар гаргга лаьтта улл укхаза. Общественни лаьтташта тIаккхувдараш шоаш харцахьа хIама леладу, аьна хеташ бац, яьсса яда участкаш мара йий оаха хьалийцараш, йоах цар. Из вене. Вай вахарца тарлуш йоаца, деррига а «сона» яхача наьха кхераме психологи я.

Из ишта хургдацар вагахьа санна харцахьча наькъа тIа воалаш латтар ший ханнахьа юхатеха валаре. Инаркъера лаьтташ цхьан дийнахьа массава а цхьана араьвнна, дIалийца дац. Цхьанне даьр могийташ шоллагIчо, кхоалагIчо лувцаш, бокъо йоацаш шоай доалахьа ваьнна, дIалийца дац. Цхьаншоашта магийтача массаза а ишта хила дезаш санна хет. Иштта из децаре тIаккхувдаргбацар юкъарча рузкъана ЦаI шоллагIчунца дувзаденна да.

КIезига бац Инаркъе паччахьалкхено оттабаьча боарамал тIех хьайбаш леладераш. Ялх бежани ши говри лелаю цхьаннахьа а балха воацача А. А. Картоева. БархI бежани 40 совгIа устагIен ба пенсе вале а, дегIаца низ болча Ю. А. Картоева. Массарел а тIехваьннав совхоза шофер М. А. Картоев. Цун 10 бежан да. Iаьдала машинаца доакъар хьатIада аьттув боландаь леладг хургда цо уж.

Цул совгIа, наха яхачох, аргIе хьайбай бIарчча Iулаш лел. Цхьабакъда, уж хьанад ховш, цох бакъдар хьаала Iаьдала болхлоех саг корaвоагIаргвац шоана укхаза.

Лакхе дийцачох массехк хаттар дича чIоагIа раьза йоацаш хилар Инаркъерча юрта Совета председатель хинна, хIанз Малгобекски горисполкома оргинструкторски отдела заведующи йола Л. Картоева.

— Из хьона мичара хов? Со хьоаний са цIи ма якхалахь хьай материала тIа аьнна хьехар дир сона. Ше бакъхиларах шек йоацаш дувцар цо из. Цунга ладувгIаш дагадехар кхыдар дар: Инаркъе «дика» болх баьб аьнна лакх а яь, района а доал де хьожаьяй-хьогI ер? Кхыча бесса мишта кхетадергда из.

Юрта Совета болхлой а района бехктохаме болча кулгалхой а балха стиль хьахьокхара тоъам болаш масал да из, аьнна хет.

ДIадахача шера май бетта Инаркъерча юрта Совета председателалла хержав педагог М. Хамчиев. Хьагучох, денал долаш, харцдар ловргдоацаш саг ва из. ХIанз а тоъал да цу юкъагIа цо даьр. Волх эргабаькха тоабара тIадерзадаьц цо ший деррига хьинар. Цхьабакъда, атта-м хургдац цунна кердача моттиге. ТIехха лета чIоагIъеннай юртарча цхьаболча наха деррига а шийна хилча бакъахьа хеташ йола къаьнара психологи, царгара доаггIар хьадеха цхьанне а бокъо яц, аьна хеташ ба уж. Дукха а аттагIа бар царна хьалха хинна председателаш, юрта доал де безам болащ лийначарна езац кердачун принципиальность.

Района кулгалхоша хьаллаца веза кьона председатель, цунна новкъостал де деза. Укх юрта а кычахьа а болх вIаштIехьбаккха беза закон телхадераш бараш е из кхоачашде ца доаш бараш бехка кIаьлоттанза баргбоацилга дIахайташ. Тахан Малгобекски районе массаза хилац иштта. Цхьа масал доаладергда аз. Бокъо йоацаш лаьттай участок хьа а лаьца, кхаьнкн смета е проект йоацаш. Инаркъе цIа хьалдаьд Хамхоев Векмарзий Мухьмада. Закона тIара ваьнначун дош къоастаде суде дIачуденнад юрта Совето 1985 шера 7 июле. Шу совгIа ха яьлча цу тайпара дола дешаш халкъа судо дувцац, аьна ГОВД-е къачулу къахаташ. Укхаза а дош къоастадац. Массехк бутт баьлча переписка юрта Совете кхачуйоагIа. Фуд из? Правоохранительни органашта законаш ца довзийта е цар дIадехар кхоачашде безам боацилга лархIа деза цох? Из хаттар жоп даларга хьежаш да.

ХIанз вай ювцаш йолча переписнага хьежаш вагIаш юха а дагадехар Малгобекски горисполкоме ди хьалха бIаргадайна къахаташ. Районе мел йолча юртсоветаша, правоохранительни органаша, финотдело, культотдело, районо, кхы мел йолчар горисполкомага хоам бора къа ца хьегаш йоахача доходащца къовсам лоаттабара, социальни нийсхо чакхъяккхара шоаш беча балхах.

Дувцачох дукха болх бу укхаза вай вахара новкъарле еш дар дIадаккхара. Из деррига информаци вIашагIа а теха, оттаьча справка тIа йоах района территоре тIа мел дар городеной а юртий а исполкомий, цул отделий бIарга кIал да. Iедагарбу цIагIа нетараш а тегаш, боарам боацаш дукха ахча доахаш хинна нах, къоалаш даьчарна малагIа статьяш увттаьй, мел судаш яьй дувц, лаьттах дола законодательство телхадьараш бехктокхаме ваяб йоах. Уж мишта бехктокхаме увз лакхе дийцад вай.

Ше ма дарра аьлча. Малгобекски района халкъа депутатий Советаша хIанз а дизза дIадоладаьдац общественни строя социальни нийсхон маIан чулаьца социализма керттера дар — хIаранегара — хьинарга хьежжа, хIаранена — къахьегарга хьежжа яха принцип чакхъяккхара тIехьара болх тоабелга. Из ишта долга гучадаргда района кхыча юрташка хьежача, тайп-тайпарча сферай болх техкача. Цхьабакъда, гIулакх иштта дита йиш яц. Социалистически паччахьалкхен функцеш йизза кхоачашъелга Iалащде декхарийла я моттигера Советаш. Белгала бовзаш хила беза деррига а тхона яхаш, шоаш къа ца хьегаш рузкъа гулдеш лелараш.

Сий де а лархIа а веза хьаьнала къахьегаш вар!

М. - Б. ЦИЦКИЕВ,
тха спец корр.

В. И. Чапаев ваьча дийнахьа денз 100 шу дузаш

9 феврале 100 шу дуз граждански тIема легендарни турпал В. И. Чапаев (1887—1919 ш.) ваьча дийнахьа денз. Чапаев Василий Иванович Казански губерне Чебоксарски уезда Будайка яхача юрта ваьв. 1908 шера В. И. Чапаев эскаре гIулакх де тIахьийхар, цхьабакъда арме из дукха хиланзар — 1909 шера март бетта кхаччалца мара. Мукъавалийтара официальни бахьан Чапаев цамогаш хилар дар, бакъда керттера бахьан кхы дар — цу шера цун вешийна Андрейна (из а салте вар) военни судо топаш тоха суд йир правительствана духьала цхьацца гIулакхаш леладарах. ТIем тIа (дунен хьалхарча тIем тIа эскаре гIулакх де ха йола берригa маIанах дIакхувлар) В. И. Чапаев визза къонах а хинна дIаэттача хана кхаьчар. Чапаева майра а гIулакх довзаш а бора тIом. Шин шера цунах унтер-эпсар а вир, визза георгиевски кавалер а хилар... Цун командирски гIулакхаш бокъонца хьагучадаьлар граждански тIема шерашка.

В. И. Чапаева революци цхьаккха шеко йоацаш эггара хьалхарчарца тIанийцар. Большевикий парте Чапаев 1917 шера 28 сентябре вахар. Цо геттара хьнаре дакъа лаьцар революционни къовсаме, контрреволюционни кулацки мятеж йохаеча. Цiеча гварде отрядаш вIашагIйохкаш хилар. 1918 шера ноябре Чапаев Генштаба академе деша вохийт. Цига деша отташ: «Парте хьнарерча членех вий хьо, вале малагIа гIулакхаш хьахьокх хьа хьнаро» яхача графа тIа йола анкета язде дезаш вар из. В. И. Чапаева ишттa жоп делар: «Царех ва. Цiеча гварде 7 полк вIашагIъеллай». Доккха дакъа юкъедихьар Чапаева 25-ча стрелкови дивизе Колчак вохавеш, Уфа хьайоаккхаш. Цу операцех Цiеча Байракха орден елар цунна.

1919 шера 5 сентябре трагически байра легендарни полководец а цун дукха тIема новкъостий а. Цхьабакъда граждански тIема турпалий сийле хIанз а дийна я.

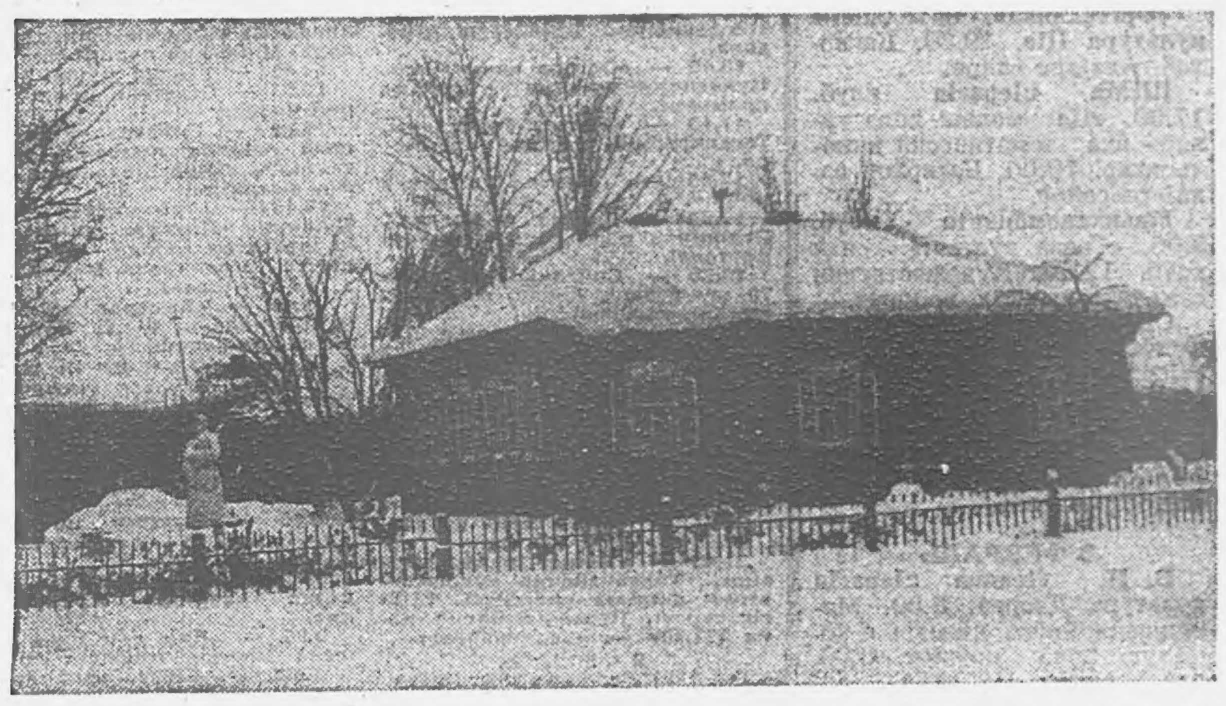

СУРТАШ ТIА: 1). В. И. Чапаев. Художника П. Васильева дилла сурт.

2). Красный Яр яхача юртара Чапаевски 25-ча дивизе Цiа-музей, 1919 шера цу цIагIа дивизе полевой штаб хинай.

В. ВОНОГА сурташ.
ТАСС фотохроника.

Хьаллаца еза традицеш

МА ХОЗА ЯР ЦИГА

Укх тIеххьарча хана «Сердалос» шерра язду вайнаьха саг йоагIача хила безача сакъердамах. Дина «авторитеташ» да тхо яхаш болча наха вай даьй дика а эздий а гIулакхаш вайна юкъера дIадаха гIерташ хьувзаш хиларах. Цу проблемах лаьца яр дукха ха йоацаш араьнна журналиста Аушев Султана «ХIана багIа мехкарий маьре ца болхаш?» яхен Нохч-ГIалгIай АССР халкъа яздархочун Боков Ахьмада «Шоана фу хет?» яхен кхыйолеи материалаш. Цунна хетаяь я лохе оаха кепатоха статья а.

Дукха ха йоацаш Сурхо-тIа вахача Ялхароев Дауда Асхьаба саг йоалаеча дар из. Безаме дар цига хинна гIулакх. Шортта даа хIама дар, сакъерда, халха довла, пандарга, бегашка ладувгIа моттиг яр. Къаракъ хьоадеш саг вацар. Цунна меттел комсий, Iажий, гранатий, хьачий, комарий тайп-тайпара сокаш яр, эшачоа мала чай.

Саг йоагIача, йодача нах-м хIама яц мича гуллу. Цига чIоагIагIа эшар, наха ловш бар сакъердам ба. Из укхаза болаш бар. Республике дика вовзаш ва Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло Медов Мустафа. Вайна массанена хезад цо доаха иллеш. Балалайкаца тIехьара тоа а деш, ше яздаь а вайнаьха халкъа кхыдола а иллеш даьхар цига Мустафас. ЧIоагIа салоIам хилар царга ладувгIаш.

Ишта сакъердаш нах багIаш делкъийна кхо сахьат даьлар. Нускал цIакхаьчар.

Кагийнах цунга мотт бастийта белар. Нус йистхиланзар. Нускалгара мала хий дийхар Мустафас. Цхьан йоIо хьадера из.

Нускало хьакховдайир из кружка:

— ДIамала, хьаьнала хилда хьона! — аьлар.

— Iа хьай цIи хьаоаларе, — тIатехар Мустафас, — мерзагIа хургдар ер.

— Са цIи Долатхан я, — аьлар вокхо.

Цунна баркал а аьнна, хих цхьа-ши къург а баь, Мустафас дIахо тIатехар:

— Долатхан, тахан кердача дезале яха еннай хьо. Хьо дехке яргйоацаш ираз вахар хилда хьа. Хьонен хьа маран юкъе мотт тохаргболчун — мотт хадалба. МаьрцIешта дина нус хьох хийла, хьо йоалаяьча Асхьабах хьа даьшта дина найц хилва! ВорхI кIаьнкен, цхьан йиIиген нана хийла хьох!

Кагирхой нускалца чай менна боаллаше, тхьовре денз кийчбенна латташ ба мехкарий-м, аьлар гIулакх деш волчо.

ДIа-хьа хаттараш дир кагийча наха а мехкараша а. Яйзар хIаране цIи.

ЧIоагIа салоIам хулаш багIар цига гул мел беннараш. Зоахалолаш дийцар, йиш лекхар, иллеш даьхар.

ТIеххьарча хана гIалгIай саг йоагIача - йодача кIезига хулаш бола сакъердам бар цу дийнахьа Ялхароев-гIарцига хиннар.

Къаьстта наьха безам тIабахар цига пандар локхаш а илли оалаш а хиннача йоIа Мовлатхана. Боккхийча наха — маIача наха а кхалнаха а — чIоагIа баркал аьлар цунна, хоза ловцаш а даьхар. Кагийнахи мехкарийи халха бувлача хана, артисташ а баргбацар сел хоза хала-м аьле, кагирхой хестабора бонкхагIчар. Цу гIуланхо а дог айдора кагийча наьха а мехкарий а.

Халха ца бувлараш а, кIезига-дукха озабенна бараш а бар цига. Эхь хетилга дацар из. Вайнаьха Iаьдалах халха бовла а сакъердам баа а ца ховлга дар.

НаIарах чухьежача йоккхача саго аьлар:

— Даьллахьий хоза багIаций?! Цхьаболча боккхийча наха оал: вай кагирхошта сакъерда хац. Акхарна-м хов. Хац яхаш тIехьа а ца деттацІ, каст-каста ловзар деш хуле, дикагIа Iомалургба.

— Сийна ала юкъе ца хилча (къаракъ дар цунна дагахиннар), — иштта сакъерда хов наха, — аьлар кхыча кхалеаго.

...Сакъердам бна тхо арадаьлча, дагтара елхаш яр, бакъда, догIах увш делха лоа зувш бацар деган айденна кагирхой.

АУШЕВ СУЛАМБИК

ЗАМАНЦА ГIА БОАХАШ

Дукха ха йоацаш А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека зале хилар Нохч - ГIалгIай къонача литераторий IX республикански семинар - совещани. Цига КПСС XXVII-чеп СССР яздархой VIII-чеп съездий решенеш кхоачашъяра республика къонача литератораршта хьалхашка латтача декхарех доклад йир Нохч-ГIалгIай яздархой Союза правление председатела Ш. Арсанукаева. Пренешка къамаьлаш дир къонача а къаьнача а яздархоша.

Хьалхарча дийнахьа пленарни заседани хилар, шоллагIча дийнахьа нохчий а гIалгIай а литератораша, шоайла бекъа а бенна, чакхъяьккхар практически занятеш. Цига къонача поэтий а яздархой а произведенешта анализ йир.

Парте XXVII съезда КПСС яьча Политически доклада тIа аьнна «Общество нравственни унахцIена хилар, наха юкъера духовни климат цIена хилар дукхача даькъе тийша да литература а искусства а хьалах». Парте яздархой тIахьех вахарца кIоаргагIа бувзам болаш хила, мехка политически, экономически, социальни даькъе духовни вахаре еш йола эргалонаш йизза хьахьокха, царна юкъе дакъа лацара советски нах оарцагIбаха.

Нохч-ГIалгIай къонача поэташа, прозаикаша кхеллай книжкаш дешараштa езаенна поэтически а прозаически а произведенеш, белгалдаьккхар докладчико. Царех да Ахмадов Мувсай, Кодзоев Тимура, Литвиненко Василе, Бисултанов Апте, Вышегуров Мухьмада, Абдуллаев Лаьчай, Барханоева Мовлатхана, Сулейманова Зайнапа, Хашагульгов Iаьлий, кхычар сборникаш. Къоначарна юкъе дукха ба Бадуев СаIида цIерагIйола республикански литературни премий яьхараш. Царех ва В. Хамхоев, М. Ахмаров, А. Бисултанов, С. Скулков, Р. Талхигова, Ю. Яралиев, В. Литвиненко, Е. Белотелова, В. Арзаняева, А. Магомадов, кхыбараш.

Късанача литературни тIехьенна юкъе дикагIчарех ба Плиева Марина, Куразова Светлана, Кодзоев Нурдин, Дзаурова АсмаI, Жумалаева Лума. Цар стихашка я дега цIенал, шиь тайпара йола поэтически говзал. ГIадвугаш хIама да философски уйла е, кIоарга сурт оттаде ховш вай цхьабола къонабараш хилар. Цо догдоахийт царех тIехьагIа дика литератораш хургба аьнна.

Книжкаш дукханеша язду, бакъда, литература хьадераш кIезига ба.

Цхьабараш шоаш яздаьр сиха кепатоха оарцагIа боал. Из де вIаштIехьдаьлча, шоайх яздархо, поэт ва, аьнна хет царна. Из тайпа уйла дег чу йоссаргьяц литературах атта хIама хетачарна мара. Цудухьа къонача яздархошта, поэташта, драматургашта, критикашта говзал лакхъяра бокхагIчар новкъостал де деза. ХIана аьлча, говзаме йоазош де хар кхоачам бац цар ваха ра позици, классови сакхетам нравственни къулба нийса ца хилча. 1979 шера ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомо «Комсомольское племя» яхача газета редакце хьайийллай «Пхьармат» яха литературни объединени. Цига болх беш я эрсий а нохчий а секцеш. Эрсий секцена кулгалдеш ва С. Чахкиев, нохчийчунна — А. Шайхиев. Бакъда, цига яц гIалгIай секци. ХIана нийсденнад из? Цу дешага хьажа еза комсомола обком, яздархой Союза правлени.

Нохчий меттала бераштa книжкаш яздераштa юкъе а ба дика болх беш бола къона авторащ: Х.-А. Берсанов, Д. Кагерманов, Э. Мамакаев, Ж. Махмаев. Масала, Махмаев Жамалдас кхеллад ший йоккха йоацача «Маликат», «Маликат школе» яхача поэмашка нохчий йиIига безаме сурт-сибат. Иштта дика яздаь да цун «Азбуках стихашца» яхар а.

Берашта яздеш дола книжкаш къаьстта дика хила деза. ХIаьта цу даькъе нохчийи гIалгIайи литератураш дикка тIехьадус, къаьстта кIезига да гIалгIай бераштa наьна меттала арадувла книжкаш. Къоначар бераштa яздеча книжкай керттера кхоачамбоацараш: уж керда уйлаш хьоаеш ца хилар, йовзаш йола сюжет йолаш сентиментальни, дувцачун сурт ца оттадеш хилар. Уж кхоачамбоацараш дIадоахача къоначарна хьалдда новкъостал де доагIа вай бокхагIболча литератораша. Арадувла доладеннад «СелаIад» яха эггара зIамагIдолча нохчий а гIалгIай а бераштa лаьрхIа журналаш. ХIанзле цар шиъша номер араяьннай. Къона тIехье художественни а, эстетически а, идейно-политически а кхетам луш кхееча хьинаре дакъа лаца декхарийла да уж. Цар гучаяьхай бераштa яздеш барий керда цIераш.

Эсалча хьале латт вай критика а. Вай критикаша дукхагIча даькъе хестаю произведенеш а уж язъяь автораш а. Дикадар а водар а гучадоаккхаш анализ яц. Цудухьа цуморча «критико» гIо дац вай литература дегIадоаладара, кхоачамбоацараш кIезигагIа хилийтара. Бокъонца йолча критико санна цхьанна хIамо гIо дергдац дизза дола литература кхоллара. Нохч-ГIалгIай критикаша из деш дац. Из доккха а бехк-токхаме а декхараш кхетадеш хила еза вай критика. ТIаккха цунах массанена пайда баргба. Хано дIадеххача бесса тоаде дезаш да из гIулакх. Укхаза а кIезига дац къоначар де дезар. Шоай дош ала доагIа цар.

Къонача автораша ядаь гIалгIай меттала арадаьнна духхьал шиъ книжка мара дац: Шадиев Султана «Iийсай денал», Аушев Султана «Вахара талгIеш». Бакъда, укх тIеххьарча хана язде волавеннад хьехархо Кодзоев Iийса. Во дац «Школа директор», «Хирург», «КIоарга чов» яха а кхыдола а цун дувцараш. «Сийрда безам» яхача дувцарех С. Бадуева премий ийцача гIоне яздеш вац Хамхоев Ваха.

Къоначар кIезига болх бу публицистике, геттара кIезига язъю очеркаш. Из жанр массаза актуальни йолчарех я.

Къоначар массане цаI дола лазар да: дагалаьцар актуальни тематика яле а, дика кораль сюжетни канва яле а — характераш хьакхолла ца хар, шоай турпалий кхелаш, царна юкъе аттача гIулакхашка гIолла уж хьагойта ца хар. МолагIа тахан ира йола вахара темах уж ювзалуш хилар.

Дукха стихаш я вай къонача поэтий эсала язъяь. ДукхагIча даькъе уж язъяь безамах, наьнах, Даьхенах. Бокъалдар аьлча, хIаранена еза темаш я уж. Бакъда, уж темаш йизза яшха вIаштIехьдалац дукхача къонача поэтий. Вахара явленешта а факташта а обобщенеш е хац, кIоарга чулоацам болаш дац дагаьлцар, вай хана Iалаьмате чIоагIа эшаш йола актуальни темаш майрра увттае а йоагIача бесса уж яшха а тахка а хац.

Къоначар декхар да вай заманхочун — хьинареча къахьегамхочун, патриота а интернационалиста а суртсибат дизза кхолла. ХIанз а яц вайнаьха литературе художественни образашка гIолла Нохч - ГIалгIайчене хинна социальни а духовни а хувцамаш гойташ, тIема-патриотически а, интернациональни а, атеистически а тема дика йоашхаш йола произведенеш. Къоначарна хьалхашка латтараш доккхий а бехктокхаме а декхараш да. Уж «кIай оагIош» вай литературе ца хилийтар къонача поэтий а прозаикий а декхар да.

Б. АБАДИЕВ.

Доазол дехьара

АПН корреспонденташа хоам бу

IАЗАП ТIАОТТАДИР МАНИФЕСТАНТАШТА

...Баьде, геттара баьде бос бола зигаш доахк наьха пхьарсех, доккхий, геттара доккхий гаташ да наьха кертош тIа хьаллаьца. Цхьаболча манифестантий ноаккхош тIа доахк тире хулараш санна дола зигаш. Цар тIа яздаьд: «Кхы цIаккха а» аьнна. ДIа мел хьежача массанахьа а да уж дешаш. Из да Париже студенчески демонстрацеш хулача хана венна Малик Уссекин, човнаш хинна кхы дукхахбараш дагабохар. Бульвара брусчатке мехкараша кIай басар хьекхе го бу бартала вижа уллача сага. Из а даь зулам дагадохийташ да: духхьал иштта хIама ду полицейскеша вийна саг дIавоаккхача хана, из Iовежа моттиг дIаязъеш...

500 эзар саг чакхваьлар цу дийнахьа Данфер-Рошро яхача майданера Насьон яхача майдане кхаччалца. ХIаьта студенташ, лицеисташ хинна ца Iеш цига бар профсоюзий, дукхача общественни низий викалаш. «Кхы цIаккха а» — из дар провокаторий хьакъехьа тамаше кIаьда хиннача маьршача наха берригa шоай низ тIабахийтача кхерамзлен парижски низий террора духьала даьккха хIама.

ХIаа, из яр мехка берригa кагирхой практически юкъе эзача забастовкай, манифестацей, (хьалхарча аргIана, Париже хинна массехк а йолаш) дебатий, собраней итог. 1968 шера студенташ хьайнача хана денз из санна дар хиннадацар. Миллион гаргга болча наха дакъа лаьцар тIехь-тIехьа лакхлуш хиннача лакхерча образоване системана Ширака правительствас оттаьча реформана духьала.

Мичара баьннабар из низ, мичара хиннабар из новкъостий барт? Соца къамаьл даьча дукхача къонача французаша йоахар, шоаш гIовттабаьбар реформас, е автор лакхерча образоване министр — делегат волча «Девака законо» хIама кхетача оттабаьча массанеца хиннача барт-цхьоагIоно. Газеташ кхеташ дацар: оаха лерхIар къона французаш аполитични инертни, ирача дискуссел царна телевидени эзаш, хIаьта нагахьа санна цар уйла тIайоххийташ хилча, уж хIама довза гIерташ. Стереотипаш массехк дийнахьа ехар.

Демонстрацеш хьара формальни бахьан «Девака закон» хилар. Из чIоагIдича дIахо йодача хана вузашна сегрегаци чIоагIлургьяр — дешача хана а дIаэцаш дIаяздеш а. Реформас ма яххара хилча университеташа дешарах боаккха мах лакхбергбар е деша дIанйбергбар къаьстта йолча, «вуза мегача» лицеешка дийшабаьннараш, цо закон а даь дIаоттадергдар цаIаш вокхарел тIехилар.

ХIаьта а Францин чулаьца кагирхой болама низ иштта чIоагIа хургбацар дешархой къаьнара, бакъда ший нрал йовза йола проблема а хиннаецаре. Дувцар да дийша ваьннача диплом хьанйцача хIаранена практически хьалхашка отта хIанз фу дергда яха кхерам. Цу хьакъехьа Францера статистика эггара вогIа я. ХIара кхоалагIвола къона француз бе болх боацаш ва. Вож шиъ а хул каст-каста ханна мара болх боацаш, къаьстта аьлча тешшаме из боацаш. Наха хетачогIа дог делаш сурт дац оттар.

16 шерагара 22 шерага кхаччалца ха йолча французех 55 процент бараща лерхIачогIа, уж улицашка арабаьхабар эггара хьалхарча аргIана «шоай профессиональни кхоаненах кхерарох». ВIаши нийсдара эргда вай 35 процент бараш хьоабара бахьан «Девака закон». Кхыча хаттара 62 процент бараща кхерам тIаоттабеш йола проблемаш а хеташ бе болх ца хилар — хьалхарча моттиге даьккхар.

ХIаа, правительствас лаьрхIар хьашт долча керттерча нахаца хургйола реформа ца ювца, из бахьан долаш таIазар а хилар. Ховш ма дарра, «Девака закон» мехка парламентера юкъедаьккхар, хIаьта министр ше отставке вахар.

Хьадда йолча реформана кагирхой духьала бовлар тарадар цу вахаре дукхагIа нийсхой цхьатарра бокъонца хилар, кIезигагIа расизми низ белгеи хилар ловш уж болга. Инвалидий эспланаде дукхa нах юкъе болаш хиннача демонстраце студенташа долла хIама дора шоаш герз доацаш хилар, цIи Iоухилга ца дезаш шоаш болга полицена гайта гIерташ. Хулиганийн провокаторийн группас бIеха Iаьржа гIулакх дичен юкъарча къовсама хьалхара цIенхаштара акци хиларах тарра иштта дукха нах вIашагIкхийттача баьхкараш дукхагIа болаш кхелетараш болчен шодамаш етта а газ етта а болабелча чIоагIа гIийртар полици а кхерамзлен низаш а совцаде.

Укх тIеххьарча шин дийнахьа ма дарра аьлча шин бус Латински квартале юха а цхьабараш гIийртар порядка службаштен духьалбараштен юкъеэтта сатем бохабе, тIехьагIа цох хургдар теркал а ца деш. ТФ—1 телекомпане тIеххьара баьча шин хоамага хьежар шоай цIагIарча телевизораш тIа унзара сурташ дайра французашта. Шарфаща юхь къайлаяьккхача массехк саго кварталера квартале а бувлаш полици хьалхьею, тIо бетт цунна. Цкъарчоа цар хьакъехьа цхьаккха хIама ца хулаш сатийна я, изъяьча сценарегIа хулаш санна. Цул тIехьагIа берригача духьалбараштa хьаьрбаьле тIатаI порядок лораераш. ШоллагIа сцена кхы а михьарегIа хьайзар. Полицейски группо демонстранташ дукхагIболча оагIорахьа тIахохь фашиский ордипт — уж дика бовзаш ба тIадувхачогIа, баьннача кертагIа, оалача дешагIа.

1968 шу юхадар ихераденнадар Iаьдил, яхаш дувц са къамаьл хиннача Парижи — VI яхача университета медицински факультета студента Клода. Кхераме этта хьал дIадакхара экстремисташи аьттехьарбараши демонстрацена тIахахкарал дикагIа хIама корадаьдацар. Ший хьашт-дар де мукъабеннабар Шарль Паскуана (чурча гIулакхий министр — Ред.)

Кхы а унзарагIа уйла чуйоссайир французашта лаьрххIача моторизовании йолча полицейски отрядаша даьча гIулакхаша. ХIара машина тIа шиъ вагIар. Цхьанне тратуараш тIа наха юккъе чухохк мотоцикл, цунна тIехьашна вагIачо йоккха гIадж етт наха. Чухохкаше а мотоцикло къаьстта холуш хIама тох, яхаш раьза долаш яздора цхьан бульварни парижски газето.

Цу «гIетта лелача бригадий» членаш бар-кх Алжирера ваьннача француза Малик Уссекина лергволаш хIама техараш.

Д. ЯКУШКИН,
АПН соб. корр.

Къабалар дукхача американцашта бокъонца трагеди я. Наха чIоагIа эшача социальни гIулакхашта хьахьожаяь ассигновани кIезигъяра тIаерзаяь йола КIайча цIен политика къоаношта чIоагIа Iаткъ. США цIаьхха дага доххарах оалаш дац 65 шерал тIехбаьнначарех «дицденна ноахал» аьнна. Пенсионерашта геттара чIоагIа Iаткъ къабелча наст-наста эшача медицински гIулакхах тIадетташ дола ахча. Иштта кхы кIезигагIа Iаткъац бахача фусамех телар лакхлуш хилар а, хIана аьлча, къабелча цхьан ханна саца фусамаш лехаш города улицашка гIолла лела безаш хул уж.

СУРТА ТIА: Нью-Йоркера чуваха цIа доацар.

Е. СВЕШНИКОВА сурт.
(ТАСС).

Город хьахинна 750 шу дуз

1987 шу — берлинцашта ший тайпара къаьстта шу да. Города 750 шу дуз. Цу событена хетаяь фейерверка карусель «Пренцлауэр Берг» яхача халкъа парка тIа гIолла кхеста йолаеннача керда шу тIаоттача бийсана денз дезде доладир из цIей. Иззача 17 минота кердача шерара бийса сийрдаьяь кхар цо.

«ГДР столица ше хьалъяьдата дизача шера дездергда. — дувц Берлина обербургомистра Эрхард Крака. — 1 январе денз 31 декабре кхаччалца оаха чакхйоаккхаргья цаI ах эзар еригIа цIейна хетаяь мероприяти — конференцеш, тайп-тайпара мероприятеш, спортивни яхьаш, халкъа цIейш, ярмаркаш. Царга хьожаргбараш боацаш а доакъашхой мел хургба оалалургдац сога. Эггара йоккхагIйола театрализованни представлени хургья 4 июле. Цу дийнахьа городской центра улицашка дукхача сахьаташка нах хургба. Тайп-тайпара исторически замай костюмаш тIаювхача цун 50000 доакъашхочо хьожараштa города исторе доархIамегIа йола событеш хьахьокхаргья.

«Турист Ферлаг» яхача берлински издательствос арадаьккхад ерригa хургйола юбилейни торжествашт тIайола книжка. Цар лоаццача аннотацеца из 368 оагIув йола том хул. Цу тIара цIейх йола дукха, тайп-тайпара информаци йовза йиш я. ГДР культура министерства книжни торговлеи издательствaи гIулакхех йолча керттерча управлене заведующе заместитела Карл-Хайнц Зелле баьча хоамах юбилейни шера духхьал цIейна лаьрхIа 250 гаргга издавеш арахецаргья. Иштта «Дитц Ферлаг» издательствос арахеца кийчдаьд Iилманхой коллектива оттадаь дола «Юххьанца денз 1945 шерага кхаччалца дола Берлина истори», профессора Герхард Кайдерлинга яздаь дола «Берлин 1945 — 1986 шш.» яха книжка, «Штатс Ферлаг» издательствос арахецаргда Трептов-паркерча мемориала хетадаь дола «Байнараш дагабоха — машар лорабе» яха хоза иллюстраци ль йола том, хIаьта «Нойес Лебена» — «Берлин къонало хьалъю — наьха а цIеной а истори» (Берлине чуIе фусамаш хьалъеча ГДР кагирхоша юкъе лоацача даькъах).

Кердача шера хьалхарча деношка денз дIайолаедар берлински концертни залий, театрий юбилейни программа. Платцдер — Академи тIарча хоза юхаметтаоттаьча «Шаушпильхаузе» цIейя концерт хилар. Унказа йийкар Мендельсона, Бартольди, Вебера, Вагнера, Штрауса дерригдунен цIи хеза йола произведенеш.

24 январе денз 1 феврале кхаччалца столице хилар ГДР театра I-гIа Къаман фестиваль. Берлинций, иштта цар хьаьший тайп-тайпарча жанрех йола 47 представлени-драма, опера, балет, музыка, пантомима йовза таро хилар. Фестивала доакъашхой — 26 театра юкъе Берлинера, Лейпцигера, Шверинера, Галлера цIи хеза труппаш хиларал совгIа геттара къона коллективаш а хилар. Театральни фестиваль республика духовни вахар дегIакхувлача столица юкъехьу цхьаькха цхьа дакъа хилар.

Немецки культура дегIакхувлачара Берлина лоархIам бовза таро хургья Къаьнарча музеерча «Берлинера Искусство» яхача выставке. Берлина паччахьалкхен музеий генеральни директора, профессора Гюнтер Шаде яхачох, цу выставка дизза хьахьокха дева ткъаь итт шера тIом лаьттача хана денз таханарча денга кхаччалца искусстван общественни дегIаахаран юкъера бувлаш.

ДIадоладеннад юбилейни торжествай спортивни дакъа а. Из хьадийллар гандболистий кердача шерарча турнираца. ХIаьта цун керттера хургья машара хетаяь ведда хьалха валара Берлински яьхаш е цунах оалаш ма хиллара «БIаь эзар саг адар». Кхыча яхьашта юкъе белгалъяха еза Дунен 40-ча велогонка старт, Грюнаурера кемаш хехкарий регата, яйгача атлетика олимпийски ди, боксерий традиционни берлински турнир, СССР-ен ГДР-ен командашта юкъера футболах йола чемпионата отборочни матч. Из хургья 1951 шера советски футболисташ ГДР-ра шоай коллегашца эггара хьалха вIашагIкхийттача Дерригдунен кагирхой стадионе.

Берлина города 750 шу дизара хетадаьча юбилейни торжествай укх лоаццача обзоро а тIехьа хьахьокх уж дукхача тайпара хилар.

Михаил КАРПОВ,
АПН соб. корр.
Берлин.

ДУКХАГIА ПАЙДА ЭЦА

Эри дадача, кIотаргех а хьух а мукъадоахача лаьттай чотагIа кхаш шерде хIана йиш яц вай республике. Цудухьа хий дехкача лаьттан тIа дIабийна хьувкъам алсамца баьккхача даргдац. Из де йиш хулийтаргйолча керттерча резервех цаI — программировани яра методаш, интенсивни, индустриальни технологеш балха юкъехувлар, керттера культураш чуийцачул тIехьагIа доакъара яраш кхеяр.

Лоамашта гаргагIа йолча моттигашка 160—170 дийнахьа, Тийрка юхерча зоне 195—200 дийнахьа йIайха латт вайцига. ХIаьта керттера ялата культураш кхеяьчул тIехьагIа пайда ца эцаш дус 95—115 ди. Из ха хийцца тоъаргйолаш я, масала, ялат чу а нийца юха а дIаде деза ха хьатIакхачалца мукъа долча хий дех-кача кхашна, шоллагIа доакъара дIаювча культурай цаI е шиъ хьувкъам кхебе. ШоллагIа дIаюв укх тайпара культураш: борц, кен, гречиха, хьажкIащ, генараш, гурахьен бIаьстии дIаювш йола рапс, горохаца цхьана мукх, суданка, сорго.

Цуница цхьана, иштта мукъадаьннача лаьттах пожнивни поукосни культураш дIаювш юкъера лаьрхIача 15—20 процент мара пайда эцац республике хIара шера.

Уж культураш дIаер мел пайдане да хьахьокх цхьайолча колхозийи совхозийи хIаьта Iилма - тохкама учреждений опыто. Масала, юртбоахама паччахьалкхен опытни станце поукосни культурай кхо хьувкъам кхе а баь, хIара гектара тIара 16900 доакъара единица чуера соахка, хIаьта Грозненски опытно - мелиоративни станце — 14400 доакъара единица, Урус - Мартановски района «Солнечный» совхозе — 12710.

Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозе дуга кхедаь салаIийта дитача кхашка горохаца цхьана кен дIабийча, хIара гектара тIара 300 центнер моша доакъар даьккхар. Пожнивни культураш тIахиннача кхашка гурахьа рапс дIайийча хIара гектара тIара 340—350 центнер моша доакъар даьлар.

ШоллагIа дIаювча культурех шерра пайда эца йиш я лаьтта хьаьндеш а. Иштта, гурахьа доакъара дIабийна мукх чу а ца эцаш лаьтта аьха, дуга дIадийначара, цул хьалхарча шера чуийцачул 10—12 центнер дукхагIа хьувкъам баьлар хIара гектара тIара, хIаьта шоллагIча шера — пхи центнер.

Юртбоахама культураш дIаера, царна дсал дара тоъал техника я хIанз колхозашкеи совхозашкеи. ХIара шера дикагIа Iалашъю уж минеральни удобренешца, боккха хьувкъам луча гибридашца. Цу дерригне а аьттув лу республика хий дехкача лаьттай биоклиматически хьалех пайда эцара эффективность лакхъе. Цунна тешал деш да, техниках, агротехнически мероприятех лерттIа пайда ийбеча доаха толамаш. Масала, иштта болх баьча Наурерча сортоиспытательни участке хий дехкача хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 57 центнер кIа чуийцар, хIаьта хий ца тохачара — 42 центнер. Цунца цхьана, районе гIолла чуийцар 23 центнер мара хиланзар.

Грозненски района сортоучасткера хий тохаш хинна доаццаше хIара гектара тIара 35 центнер ялат даьнна хиннадале, дуллаш дукха лаьтта доллаше районе гIолла чуийцар 23,1 центнер мара хиланзар.

Дика хьувкъадир ялат цхьадолча боахамашка а. Масала, Сунженски района XX партсъезда цIерагIча колхозе пхи бIаь гектарах хIаранетIара 45 центнер, «Путь к коммунизму» яхача колхозе 46 центнер чудера, цунца цхьана районе гIолла 29 центнер мара даланзар.

Цу дерригне хьахьокх хьувкъам алсамбаккхара республике дукха таронаш йолга. Эшар — лаьтта леладара агротехнина а технологи а лакхъяр. ХIаьта сортоиспытательни участкашкарчул боахамашка 30 процент кIезигагIа хьувкъам чуэцар ла йиш йоаца гIулакх санна лархIа деза.

М. ТАНГИЕВ,
юртбоахама Iилмай кандидат.

Дезала кхуврч

Цхьан истола тIа—50 саг

ХIаравар ши-ший гIулакхага хьожаш вар: цхьабараш доахана гIулакх деш, вожаш коакарта лостам беш. ХIаьта ковна да — къахьегама ветеран Плиев Айдамара Абукар истола тIа хьалхашка газеташ а дадаш, царга хьежаш цIагIа вагIар.

Воккхача сага бе даьллар «Учительская газета» дар. Чудаьннача тхога моаршал хаьтта ваьлча, аьлар цо: «Айса школе болх ца бу дукха за яле а, школа вахарцара къаста магац сона».

Из тамаш а яц: 34 шу дIаденнад цо педагогически балха.

Пенсе вахачул тIехьагIа дукхача шерашка Пхьилекъонгий-Юртарча юкъерча школа дайноаной комитета член, цун председатель хиннав из.

Цхьайтта бер хьалкхийнад Плиевгlар дезале Уж шевар вахаре шо-шоай моттиг хьалаьца ва. Царех хIаравар е коммунист, е комсомолец ва. Царна юкъе ба юртбоахама болхлой, гIишлонхой, хIамаш-тегараш. Даь лерагIа бахараш дукхагIа ба. Педагога атта доаца гIулакх каралаьцад Марема, Любас, Лейлас. Балха тIа цхьацца хIама ма доаггIара вIашгIехьа ца доалаш гIулакх ниисделча, даьца дагабоал уж. Цар шоай цIагIа ва хьехамча. «Хьехархочун декхар да ший вахар дешархошта хетадар, — йоах Абукара. — Къонача педагогий из уйла хуле, царех бизза педагогаш хургба. Цхьаькха а да, шоашта ховчох кхоачам баь, кIаьдбенна совца бокъо яц хьехархой. Сай мехкараша из професси хоржаш, аз царга аьннад: «ЦIаккха кIаьд ца луш къахьега шоай низ кхоачаргбеце ма гIолаш цу новкъа».

Даь хьехар дицденнадац царна.

Барттайна дезал ба Плиевгlар бар. Даим уж вIашкаувзаш я нана Фуржетхан. Къонгийи мехкарийи ткъаьи вурийтта бер да цар. Берригаш а вIашагIкхийтача шовзткъеи итт совгIа саг хул. Ковна дIоахал латтача отара кIал хийла дезала кхетаче хул. Цига дувц де дезачох, динза дисачох. Истола магIа йистте вагIача дас хIаранега хоатт керда фуд.

Къамаьл чакхдоахаш тIатох: «Бераш, шоаш дол-долча цIена, хьаьнала къахьегаш, нах безаш хилалаш. Тlаккха мара сий долаш хургдац шо».

Вахарера кердадар хьаллоацаш, цунна тIехьа болаш ба Плиевгlар дезал. Цар цIагIа мел хиннача дезалхочун юхь сийрдаьлар аз вайнаьха обрядаш хьоахайича.

Юрта Совета председателгахьа дIа а вийрза аьлар Абукара: «Iийса, со хьалхазаргва хьона цу гIулакха, вай юрта саг йоагIачеи йодачеи моттигашка ловзар дергдолаш хIама де вай!» Къонгашкахьа дIа а хьежа, тIатехар: «Ледара ба хIанзара кагирхой, боккхийчарга хетта дезаш дацар ловзар делга. Кагирхоша шоаш де дезар из. ТIаккха боккхагIбараш а дIатIаIоргбар цу гIулакха».

— Тха къонгаштеи мехкараштеи ца дезар-м дац хьона из. Сона-м хац хIанз из сел корзагIдаьккха хIана леладу. Тхьовра, сона дагадоагIача хана, массанахьа деш дар ловзар, — йоахар нанас.

Гонахьара бараш хьогаш, хьаьнала къахьегаш бахаш ба. Пхьилекъонгий-Юртара Плиевгlар дезал.

Х. ГИРЕЕВА.

Грозненча 1570 автоколонне автослесаралла болх беш волча Хь. Израпова боккха дезал ба. Боккха хиларал совгIа, барттайна, хьаьнала къахьегаш, дешаш, даси нанаси аьннар деш ба уж.

ИзраповгIар Хьозаси Санипатеи дукха къахьег шоай берашта нийса кхетам бала гIерташ, цар цу тIехьа дика а йоал.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Лора хьехамаш

Хьона, къона нана

Малха даьнна 2 — 3 кIира даьлча, гонахьара хIамаш зе доал бер. Из дикагIа дегIадоаладар духьа нийса вIаштIехьдаккха деза бера вахар. Бера ший гигиена, цун барзкъилгаш, тIахьерчаю хIамаш, из чудола помещени цIена лелае еза. Цахаддаш цIена фо чуахийта, ший ханнахьа цунна кхача буабе, вешта аьлча, бера лерттIа доал деи цунна кхетам балеи беза.

ЧIоагIа лоархIаме хIама да зIамигача бера гонахьара нах унахцIена хулга. Нанас кхетаде деза цамогача сагага бер кара дала ца мегарал совгIа, цунна из юхевита а, кхыметтел цун барзкъех кулг кхетийта а мегаргдоацилга.

Нагахьа санна зIаммига а ше цамогаш яле, бера тIайодача хана хикнсех хьаяь маска йоаллае еза цо.

Бер даь роддомера нана чуяле цIа дика цIен а даь, чIоагIагIа бола берий менгелг кийчбаь Iооттабе беза. ВIалла де мегаргдолаш хIама дац наьнаца цхьана метта бер Iодужаделга.

ЗIамигача бера цIока чIоагIа боча да. ЗIамига бIехделча, хьацар даьлча, бера дегIа тIа хьер тоха тарлу. Цудухьа хIара денна кIежъяьккхача хица лувчаде деза из цхьа бутт баллалца. Бер лувчадеча хана, цIагIа 20 — 22 градус йIайха хила еза. Лувчадаьчул тIехьагIа цIока вIашка дужача моттигашка кIеж яьккха генарий даьтта хьакха деза.

Бера хьаь тIа кховра дужаш хул. Лувчадале 2 — 3 сахьат хьалха кIежъяьккха даьтта а хьекха, лувчадаь даьлча, ехк хьекха дIадаккх деза из кховра.

ЗIамига бер долча нанас ший дегI, тIера барзкъа Iалаьмате цIена леладе деза. Бер чудолча цIагIа каст-каста цIена фо чудайта, тIаьда гермн хьекха цIенде деза. МоллагIа ха яр аьнна доацаш, фега ара леладе деза бер. Кердача фево бера организм чIоагIъю.

Ноаноша кхетаде дезаш да цхьа хIама. Наьна шура наькхах доаллача бера эгтара дикагIа бола кхача ба. Iилманхоша даьча дуккхача тохкамаша а земаша а хьахьекхад наьна накха буаш дола бер дукха а дикагIа дегIадоагIаш хилар.

Бера накха хьокхаш йолча нанас лерттIа кхача баа беза, цхьаккха дича а алкогольни малараш мала мегаргдац. Сов дукха хох, сахьмарсаькх баа мегаргбац.

ХIанз городашкарча берий поликлиникашка хьадийллад унахцIенача берий цIенош. Ноаношта мел эшаш дола хьехараш цига дергда. Нагахьа санна лакхехьа мел дийцар кхоачаш а деш, бер леладой, из унахцIена хургхиларах шеко яц.

Е. АЛИМКИНА,
штате йоаца республика керттера педиатр, НГIАССР заслуженни лор.

ХОЗАГIА ХИЛА ГIЕРТА

Фусамнана дезала кхуврча керттера саг ва. Цун оамалга, хьашташка хьежжа хул дезалера хьал. Цунна бIарахьежача самукъадоалаш, безам тIаозаш хила еза цIеннана.

Кегаенна мосаш а йолаш, бIеха халат е коч а ювхаш, фусамнана шоашта духьала еча, цу цIагIа чудаха дог доагIаргдий шун? Тамаш я доагIе! Цудухьа беррнгача кхалнахага кхайк со: меттара хьалгIотташе шоашта цIена барзкъа дийхе, корта шаьрбий мара сага гуча ма довла. ХIаьта нагахьа санна прическа е, кулгий мIараш цIенъе, юхь тоае шоашта ца хой, е бIу къожабой, кийча латташ я парикмахерскеш, салонаш, кхалнахага хьежаш ба «хозала пхьараш».

Iалаьмате хоза прическа йий арайоалийт оаха кхалсаг. Дукха ба тхо долча йIаьхха ча хана ухаш бола кхалнах, шоаш дIаIема мастераш а болаш.

Бакъда, белгалдаккха деза, цхьайолча хана мастерен клиентеп барт ца кхеташ, тIехьарвар раьза воацаш моттиг нийслу. Из хул къонача мастеращца. Амма оаха, доккхагIдараша цу сахьате меттаоттаду цига гIалат долаш дар.

Къаьстта цу тайпара хIама нийслу маьре йодаш йола йоI тхо долча кхаьчача. Шо-шоай аргIа а йолаш, багIаш клиенташ а даггара болх беш мастераш а хилча, нускала цу сахьате прическа е вIаштIехьдалац, хIаьта из сагота ма йий, цунга йиш мичий хьежаш ягIа. Цига зIамига бохам хул цунна. ХIаьта вайна ма харра, нускала дог цхьаккха бохам боацаш, гIоза хила ма дезий.

Цудухьа, аз хIанз лаьрхIад, тхоай «Хозала салоне» нускалашта прическаш ерггIйолаш къаьстта цхьа гIанд къоастаде, хаьдда деноаш а, мастер а къоаставеш, аьнна кулгалхошта хьалхашка дош оттаде.

ТIаккха таро хургья сих ца луш, хоза, цунга товрг долчча бесса нускал кийчде.

ХIаьта кхалнахага ала безам ба са; шоай дегIа Iунал де, шоаш хозагIа хург мел дар де. Цу гIулакха шоана эшар де тхо кийча да.

Я. ГАКАЕВА,
«Хозала салона» мастер.

Ханза дарьгдац

Берашта культурно-гигиенически оамалаш Iомалургьяц бокхагIбараша цхьатарра кхетама болх беш ца хуле. Бера кхетам луш мел бараш шоаш хила беза оттаяь порядок теркалъеш. Берагара доагIар цхьатарра хьадехаш ца хилар цун оамалаши навыкаши хьакхолла новкъарле ярал совгIа, бер эгIазъаха Iомадалара керттера бахьан а да.

Бера хана Iомадаьр юххьанца дика дIачIоагIдаланза а долаш, диццала тарлу, къаьстта кердача моттиген ца бовза нах болчен.

Даьша-ноаноша де дезар да, низ а ца беш шоаш аьннар тIера ца боалаш берашка хьадайтар.

Бера хаьдда дола декхараш тела деза, цунга цхьацца хIама хьадайтаргдолаш. Масала, зIамига бер Iомаде деза Iаг, мIара, кад нийса бе болла, кIезига доккхагIдола бер Iомаде деза кулгахйоахкоргаш хьалъэца, сапа бе долла, кулгаш Iодилла, кхыдар де.

ЗIамига бер хIаман чIоагIа зем беш хул, цудухьа хIара хIаман цун аьттув мел боал, хоастаде деза из. Цу гIулакхо бер гIаддига ца Iеш, из санна дар цIаьнха а де, хьадеш дар кхы а дикагIа де дог оттийт.

Бера Iоттараш е. из бегдаха мегаргдац, цо бер эгIазкхувл, дечун духьалдоаккх. БоккхагIчарна бIара а хьежаш, цар дер де гIерт, ала гIерт бераш.

Йокхха гIалатало я бер ший лоIамагIа ца дуташ, сов из лораде гIерташ хилар. Ше сов активни хиларагIа, деррига а «ше» де гIерт бер. ХIаьта из тIехьагIа цун оамал а хиле дIаотт. Цудухьа берага шийга дулургдар цунна хьалхара де мегаргдац.

ХIама дуача хана, Iовижарга, дегIа тIа цIено ярга бер лаьрххIа кийчдеш хуле, цу гIулакхаца дукхагIа сакъердалургда цун: аппетит айлургья, ше барзкъаш тIа дувха, кулг-юхь дила Iомалургда.

Бер доккхагIа мел хул цунгара хьадехараш чоалханегIа хила деза, бакъда, цунга дулургдоацар тIатетта мегаргдац, атта дог эккхаргда.

Хьалхарча шера бер Iомаде деза, маькх бе йоллен цунах церг тохен, када чура ахкоача хIама мала. Шу доалача хана ше кад хьа а лаьца, хIама мала Iомаде деза бер. Цхьа шуи ши бутт баьлча берага дессертни Iаг бала мегаргба, цо ше ахкоача кхача буаргболаш.

Цхьа шуи ах шуи даьлча моллагIа а кхача ше баа декхарийла да бер.

Цхьа шу дала доаллача хана денз бер Iомаде деза бIехадар дегаза хета. ШоллагIа шу дола бер Iомадаь хила деза цIена хила.

Цхьа шуи ах шуи даьнна бер декхарийла да ший игрушкаши барзкъаши дIадехка моттиг малагIа я ха. Ши шу кхоачача хана кIезиг-дукха боккхагIчар гIо дича, ший барзкъаш тIадувхен Iодахен, Iодужача хана, ший хIамаш нийс а яь еззача Iояхка Iомаде деза из.

КхоалагIа шу дола бер Iомаде деза Iуйрийна кулг-юхь дила, кхача баале хьалхагIа кулгаш дила, хIама эздий даа, эшшача моттиге йовлакх хьакха, хIама дуача хана салфетка леладе.

Бера кхо шу кхоачача хана цхьадола эздецара гIулакхаш Iомаде деза цунна: я хIама хьаоттаеча хана сатийна сабарде, шоай метте игрушкаш дIаяхка, кхача биа ваьлча, баркал ала, хIаман сатохаш хила.

Бера унахцIено лораяра, дIахойодача хана лазараш ца деттадалара Iалаьмате лоархIаме хIама да бер ший пхьегIа чура мара хIама ца яа, духхьал ший гата мара ца хьакха Iомадар.

Кхо шу даьнна бераш духхьал шоашта гIулакх даь ца Iеш, цIагIарча къахьегаме шоашта мога дакъа лоацаш хила а деза.

Лакхехьа мел дийца хIамаш царна къахьегама кхетам балара юхьиг я.

Цудухьа бераш цахаддаш Iомаде деза гонахьарбарий къахьегам лархIа, цун хам бе. Берашта кхетам балара йовкъаш юкъеювлийта мегаргьяц: лостам тела беза цунна ловраштен цо дераштеи, кулгалде деза цун оамала.

Бера вахаре хьалхарча шерашка денз культурни оамалаш цунна Iомаяь, уж лелае безам болаш из хуле, дIахойодача хана цох личность хилара тешаме лард хургья из.

С. КРИВИНА,
лор.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомавеш йола курсаш. 8.40. Гитаристий берий кружок. 14.00. Барзкъаш даха а тега а Iомавеш йола курсаш. 14.00. Массовиктий-затейниктий кружок. 15.00. Нохчий мотт Iомабу курсаш. 16.00. Ритмически гимнастика. 16.00. Халкъа драмтеатр. 18.00. Балетни студи. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 10.00. Барзкъаш даха а тега а Iомавеш йола кружок. 11.00. Технически кхоллама кружок. 13.00. «Патриот» яха университет. «Харцахьа лелача кхувшбоагIарий бехктокхам» яха лекци. 18.00. «УнахцIено» яха клуб. 18.00. «Джигит» яха вайнаьха кружок. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 10.00. Художественни хьийза хIамаш е Iомавеш йола кружок. 10.00. Спортивни яхьаш. 18.00. «Березка» яха вокальни группа. 18.00. «Радуга» яха халхара коллектив. 18.00. «ЦIи ялар фу бахьан да» яха тематически кинохьокхар. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 9.00. Болх беш я халхара берий кружок. 10.00. «Дезал» яха клуб. Тема. «Кхалсаги алкоголи». 13.00. «Лотале цIераш!» яха пионерски кинолекторий. Цема «Цхьаккха вицвеннавац». 15.00. Iалам дезарий клуб. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 13.00. Къоначар цIей. 15.00. Духовой оркестра концерт.

«Оргтехника» объединене культура ЦIа. 19.30. Кагирхой салаIаре сайре.

КИМа цIерагIа клуб. 17.00. «Ца молаш дола вахар» яха тематически кинохьокхар. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Маькхакомбината клуб. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. Художественни самодеятельноста концерт.

СДЮСШОР-а майдаш. Футбол. 9.00. «Темп» — «Нефтяник». 10.30. ЧИТО — «Динамо». 12.00. «Локомотив» — «Монтажник». 13.30. «Даймохк» — «Строитель». 15.00. — «Колос» — «Машиностроитель».

8 ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 8.30. Машинкаца йийза хIамаш е Iомалуш йола кружок. 8.30. яха халхара халкъа ансамбль. 9.00. Балетни студи. 9.00. «Брейк-данс». 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 10.00. Джазови студи. 10.00. Радиотехнически кружок. 11.00. «Фаьлгийи приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 12.00. Бальнийи дискохалхарийи школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъан ансамбль. 13.00. «Ромашка» яха интернациональни доттагIала клуб. Къонача турпала — антифашиста ди. 13.00. Оперни студи. 14.00. Барзкъаш даха а тега а Iомавеш йола кружок. 19.00. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 9.00. Технически кхоллама кружок. 12.00. Шахматех Нохч-ГIалгIай АССР чемпион волча А. Хантаца шахматех ловзар. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. «Кхоана турпала-антифашиста ди» яха утренник. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

Химикий культура Дворец. 9.00. «КIай ладья» яха шахматни клуб. 9.00. Барзкъаш даха а тега а Iомавеш йола кружок. 9.00. «Радуга» яха халхара халкъа ансамбль. 10.30. «Нийсархо» яха салоIача ден клуб. «Украине гIолла ловзаш вар Чапаев-турпал» яха беседа. 17.30. «Эрсий поэзе малх» яха А. С. Пушкин дагалаьца еш йола беседа. 18.00. Ритмически гимнастика. 18.00. «Йохаргйоацар, легендарнияр» яха тематически кинохьокхар.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — ДIалокх А. Князева (виолончель).
8.30 — «Монолог о сущности машин». Iилма-доазийтара фильма премьера.
9.00 — «ХIана, сендухьа». Берашта йола передача.
9.30 — «Лехам». Хьалхарча советски самолетий историех.
9.50 — Духовой музыка концерт.
10.35 — Художникех дола дувцараш. «Витберг в Вятке».
11.00 — Дай-ноаной ди — шоаттта.
12.30 — «Кагирхой творчество».
13.00 — «Массанена а хIарана а».
13.30 — «Дошо боргIал». Н. А. Римский-Корсакова опера. А. Спендиарова цIерагIча Еревански Пачхьалкхен академически операй балетен театра спектакль. Перерыв йолча хана (14.30) — «Кердадараш».
16.15 — «ДоттагIIе». Телевизионни журнал.
16.45 — «Гущдари—теша хала дари».
17.45 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историн доврг доаца мугIараш». «Москва — Генуя». Художественни фильм.
19.35 — «Кердадараш».
19.45 — Фигурни катани. Европа чемпионат. ЛоIаме халхар. Югославера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Шоаттден сайрийна.
23.25 — «Кердадараш».
23.30 — ЛоIаме латар. Дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетар. СССР сборни — США сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.20 — «Четыреста лет спустя». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
9.30 — «Наьна школа».
10.00 — «Женитьба». Субтитраща художественни фильм.
11.35 — «Музыка театре, кино, телевидене». Композитор Андрей Петров.
13.35 — «Целлулоидные мальчики». Телевизионни кхо серий йола художественни фильм. 3-гIа сери.
14.55 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. ЦСКА — «Жальгирис». Тбилисера передача.
16.40 — «Остров капитанов». Мультипликационни фильма премьера.
17.10 — «Браво, бравушки». Телевизионни фильма премьера.
17.45 — «Нохч-ГIалгIайчен кIира».
17.55 — Люблю я Кавказ... Пушкинах оала дош (нохчий меттала).
18.25 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Йодаш я шоллагIа Еррригсоюзни.
18.45 — Дагадоха, сайте. Телефильм.
19.10 — Телехьажархой дехарца, концерт.
19.40 — «Р. Шумана вокальни цикл». Илли оал РСФСР заслуженни артисткас О. Соловьевас. Свердловскера передача.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.15 — «БаьцовгIай дуне».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Летное происшествие». Телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш. Перерыв йолча хана (22.30) — «Кердадараш».

8 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА
АЭРОФЛОТА ДИ

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Аэрофлота Денга. «Выбираю Антарктиду». Телевизионни документальни фильм.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — Спортлото тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — Фигурни катани. Европа чемпионат. Кхалнах. ЛоIаме программа. Югославера передача.
15.40 — «Вай цIа». Телевизионни журнал.
16.25 — Ваьча дийнахьа денз 100 шу дузаш. «Чапаев». Художественни фильм.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Бегашта а бокон ца а». Сатирически передача.
19.15 — Фигурни катани. Европа чемпионат. Хьокхара выступленеш. Югославера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Бека, пандар.
23.30 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаоттаI».
8.20 — «И капли росы на рассвете». Телевизионни художественни фильм.
9.30 — Л. Бетховен. № 2 йола симфони.
10.20 — Киргизски телевидене программа.
11.10 — «Эрсий къайлаь».
11.40 — Илли оал Татарски АССР заслуженни артисткас Х. Хиниятова. Казанера передача.
12.00 — Саг. Латта. Вселенни.
12.30 — «Къонву Iамаш», «Цу фаьлга тIа ишта да...». Мультипликационни фильмаш.
13.00 — «ЦIенах...». Телевизионни художественни фильм.
14.10 — Ч. Диккенс. «Пиквикский клуб». М. Горьке цIерагIча Ленинградски Доккхача драматически театра спектакль.
16.40 — Бургацацара хоккей. Дунен чемпионат. Швецера передача.
17.25 — «Дунен музыкальни культура ганзера». С. С. Рахманинов.
18.00 — Бургацацара хоккей. Дунен чемпионат. Финал. 2-гIа тайм. Швецера передача.
18.45 — «Автограф». Литературни викторина.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен кагирхойи».
20.50 — ДIалокх Э. Москвитина (арфа).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Ты мой восторг. Мое мученье...». Художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — Азербайджански ССР халхара Пачхьалкхен ансамбла выступлени.
8.35 — С. Михалкова турпалаш экрана тIа «Цар Дальхе я».
10.00 — «Кердадараш».
16.00, 17.40 — «Кердадараш».
16.15 — «Наьна школа».
16.45 — «Iаламаца барта болаш». Документальни фильмаш: «ВIашагIкхетаргдола моттиг белгалъяккха йиш яц», «Овлаш кхайк», «Край непуганных птиц».
17.45 — «Философски беседаш». Сихдара стратеги: философски аспект.
18.15 — Хьамсарча мехка иллеш. Кхоачашду БССР Пачхьалкхен академически халкъа хора. Минскера передача.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
18.55 — Советски композиторий иллеш.
19.15 — Сихдар. «Диссертацена лаьрхIа комбайн» керда техника вIашагIйоллачара Iилман лоархIам.
19.45 — «Три карты». А. С. Пушкина «Пиковая дама» яха повестех оттаь фильм-балет. К. Молчанова музыка.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Выстрел на Черной речке». А. С. Пушкина тIехьара деноаш.
22.40 — «Тахан дунен тIа».
22.55 — «Ишта боккха безам». СССР халкъа артиста В. Атлантова дакъа лоацаш дола концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Выхожу на цель». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 6-гIа класс «Эврика» Архимедова низ.
9.05 — «Пхи дийн цхьа бийсен» Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикен вычислительни техникен основаш.
10.35, 11.50 — Астрономи 10-гIа класс. Малх.
11.05 — Юртбоахама знаней университет.
12.20 — Ты мой восторг, мое мученье...». Художественни фильм.
13.45 — Истори урокаш.
14.30 — «Кердадараш».
14.35 — Всеволод Вишневский «Оптимистическая трагедия».
17.35 — Сийлахьа Октябра 70 шу дузарга. «В годы испытаний...». Телефильм.
18.15 — «Тхо интернационалисташ да» (нохчий меттала).
18.45 — «Мастера...». Токарь А. А. Федоренко.
18.55 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.15 — Тха фильмофондера «Приют трудов и вдохновенья...». Телефильм (1977 ш.).
19.35 — Мультфильм.
19.45 — Бехктохкама мера. Къа ца хьегаш яьхача дохоашца лира къовсам лоаттабар (укх шера 22 январе гойта передача юхахьахьокх).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Страховой агент» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
22.45 — ДIалокх М. Росебашвиле (гитара).
22.55 — «Кердадараш».

РАДИО

7 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — 7.00 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — 8.45 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — «Обществон закони». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — 10.40 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — «Фамилия обычная моя». Литературни передача.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — 13.15 — «Бригадни подряд — балха тIа» (гIалгIай меттала).
15.15 — 16.00 — «Сихдара наькъаш». ГрозНИИ-ра передача.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

УКВ

19.00 — Оперетта монтаж. А. Жилинский. «В краю голубых озер».
19.45 — Художественни самодеятельноста доакъашхой выступлени.
20.13 — Лирически илле концерт.

8 ФЕВРАЛЬ
АЭРОФЛОТА ДИ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — 7.40 — Хоамаш.
8.25 — 9.00 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — 12.00 — Аэрофлота Денна хетаь музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Коммунист — лакха цIи» (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — 17.00 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

УКВ

19.00 — «Верасы». Концерт.
19.36 — Сакъердаме иллеш.
20.18 — «Сакъердамеча талгIе тIа». Беламе программа.
20.33 — Иллеш, ашараш, халхараш.

Белам а белхам а

Ши пIаьраска цхьана деча

ПIаьраска дийнахьа дIалургда аьнна цхьа тума даькхха хиннад Цагена шоай лоалахочунгара. Декхар дIатакха йилла ха хьатIанхаьчаяле а, гучавоалаш хиннавац Цаген. Ваха цун коа дIаьттав лоалахо.

— Са ахча хьадала дага вий хьо? — хьаттад цо.

— Ма сиха ва хьо, — раьза хиннавац Цаген, — кIезига сабарде маганзарий хьона?

— Мишта, — цецвоалаш лоалахо. — Iайха ма аьнадарий ши пIаьраска дийнахьа декхар хьалургда.

— Фу? — велавеннав Цаген, — пIаьраска дийнахьа? ТIаккха малагIча пIаьраска дийнахьа аьннадарий аз? Из-м хIара кIира цхьацца ма хулий...

— Ай, из-м моцагIа дагабеха фаьлг ма бий, аьнна делалургда шо, — цу тайпарча хабарца бераш Iехаде а хала да. Бакъда, гIалат даргда шо: вай хана а шортта болаш ба Цагена даьчох кIорнг хетаргдолаш хIамаш дераш. Царех цхьанех дагадеха [illegible] КПСС XXII съезда цIерагIа Липецки тракторни завода финансови отдела начальник Н. Шаталова.

Цо хоам бу: «1986 шера, ноябрь бетта продукци мела хальхьиккхара план кхоачашъянзар тха коллективо. Из бахьан долаш завода дукхача кулгалхошта цIенхаштта бехк бир, эзараш болхлой премеш йоацаш бисар. Новкъадацар цу тайпара хIама тха бехкагIа даларе. Из «гIулакх» тхона даьд шоашта дIаяхьийтача тракторех доагIар хьадала да [illegible] Масала, Нохч-ГIалгIайчерча Гудермесски ремтехпредприяте. Соахка цуч адресагIа дIадоахийтаб пхийтта трактор, цхьабакъда, царех доагIачо ахча кепиг кассе [illegible] Хiаьта де[illegible]кхар-м алсамо да — 72564 сом 12 кепиги.

Письмо чулоацам дIабайзачул тIехьагIа Гудермесски РАПО председатела В. Н. Рябовас аьлар; «Бакъда, трактораш хьаечар яздер. Декхар дIатакха деза ха тIехьяьннай. Вешта тхоах а кхета деза шо, техника дIаийцача вай республикерча [illegible]

къа юкъедихьад сунженцаша а. Декабрь бетта трактораш хьаечарна цар дIатакха дезаш хинна декхар 63549 соми 78 кепиги мара дацар. Цхьабакъда, цхьа бутт кхы баьлча из декхар 213 эзар сомага дIакхаьчар. Ахча хьахьарча доладеннача хана денз кхозза хувцаеннай сунженски предприяте цIи.

— Фу дергда оаха, — Iокад Сунженски РАПО председатель В. В. Попова. — ДIадала ахча ца хилча? Районерча дукхача боахамаша рентабельно болх бац. Пачхьалкхено кредит делча цаI дергда-кх.

«Болата аьчаш» дIаэцаш цхьа хул цхьабола кулгалхой, цхьабакъда, [illegible] Мальгобекски, Грозненски, Шалински, Ачхой-Мартановски, кхьйола районни агропромышленни предприятеш.

Липецкера трактораш хьаераша санна, Сунженски «Агроснабах» бехк баккха йиш йолаш ба Волгоградера, Харьковера, Минскера тракторни заводий къахьегамхой. Ши миллион сом гаргга царна дIадала дезаш ба сунженцаш. Цул совгIа, из декхар хIара дийнахьа дукхагIа хулаш а доагIа.

— Декхар маца дIатакха дага да шо? — хьаттар аз В. В. Поповайга.

— Тахан-кхоана аргдац аз, — аьлар цо, — цхьабакъда, ма хулла сихагIа из де хьожаргда тхо.

Цагена дийца «пIаьраска» ма хилда цо дуцарах.

М. КАРТОЕВ.

Хоаттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоалаш, Iуйрийна дохк а доалаш, лаькхьашка ша болаш а йолаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фега. Температура республике — 2 +3, Грозне — 1 +1 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, ломма лоа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьехкаш хилен фега. Температура бийсана — 4—9, дийнахьа 0+5 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковского, ул. 92. Телефонаш: редакторе — 2-45-57; редактора заместителе — 2-85-07; бехктохкама секретаре — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленности транспортае — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописного бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02074. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 566.